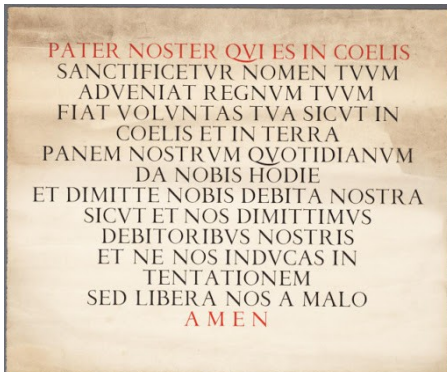

Over het Onze Vader als katholiek gebed

Hans Kronenburg 27-5-20

Op zondag Rogate stond het Onze Vader als preektekst op het leesrooster van de Evangelische Broedergemeente. Toen ik bezig was met de voorbereiding van de dienst kwam ik meer dan ooit onder de indruk van de *katholieke* betekenis van dit gebed. Het Onze Vader is *het* gebed van de kerk en het wordt wereldwijd duizenden keren per dag in alle talen gebeden. Vaak als een automatisme, maar soms ook als een manier om controle te krijgen op wat je overkomt. Dan vallen mensen terug op teksten en gebeden, die de emoties kanaliseren. Dat zie je momenteel gebeuren met het Onze Vader. Op heel verschillende manieren vallen mensen daarop terug...

Zo schrijft de katholieke journalist Stijn Fens in een fraaie column (Trouw, 27 april j.l.), dat hij vanwege de coronacrisis zijn dagelijkse handelingen is gaan ritualiseren, het handen wassen bij voorbeeld. 'Ik had gelezen dat als je je handen wil ontdoen van het virus, je ze twintig seconden moet wassen en dat dit precies even lang duurt als het bidden van het onzevader. De eerste keer zette ik de stopwatch erbij aan. Je kunt het maar beter zeker weten. 'En verlos ons van het kwade'. Klaar. Handdoek. Vijftien seconden verlopen.

Dan maar de oecumenische versie. Die is langer. Opnieuw mijn handen gewassen en zie: precies binnen de tijd:

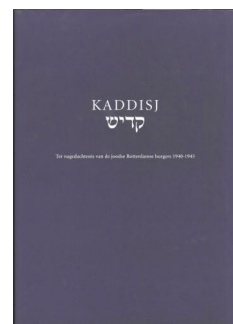
Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in eeuwigheid. Amen'.

Een protestant zou zo'n ritueel niet gauw bedenken, maar er is natuurlijk is niks mis mee, als je maar weet *wat* je bidt.

En dat wist paus Franciscus heel goed toen hij eind maart alle christenen van heel de wereld opriep om op 25 maart allemaal samen op hetzelfde moment het Onze Vader te bidden 'omdat het gebed het enige wapen is dat we momenteel hebben', aldus de paus. Miljoenen christenen, inclusief kerkelijke leiders als Justin Welby van de Anglicaanse kerk en Olav Fykes Tveit, de secretaris van de Wereldraad van Kerken, en René de Reuver, de scribe van de PKN, hebben gehoor gegeven aan deze oproep. Franciscus bad het gebed in het Latijn, daarmee uitdrukking gevend aan het universele (= katholieke) karakter van het gebed. Op de facebookpagina van de EO, die de gebedsdienst uitzond, lieten honderden Nederlanders weten dat ze meegebeden hadden en blij waren met het initiatief van de paus. Toch konden sommige protestanten de gebeden, die aan het Onze Vader toegevoegd waren en

waarin Maria en een aantal andere heiligen werden aangeroepen, niet waarderen. 'Ik doe niet aan dodenverering' schreef iemand. Het was deze protestant kennelijk ontgaan dat het 25 maart was, het feest van de Annunciatie. Jammer dat de liturgie voor deze feestdag, die het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit een aantal jaren terug heeft gepubliceerd, nog steeds niet overal gevierd wordt....

Overigens is het van belang zich te realiseren dat het Onze Vader van huis uit een *Joods* gebed is. Waarom is dat zo belangrijk? Omdat we nooit mogen vergeten dat het denken over katholiciteit begint bij Israël. Wijlen Dr Henk Vreekamp, jarenlang secretaris van de Hervormde Raad voor Kerk en IsraëI, sprak in navolging van A.A. van Ruler graag van 'Jeruzalemse katholiciteit', om daarmee aan te geven dat de weg van het heil loopt vanuit Jeruzalem tot de einden der aarde. En omgekeerd: dat heel onze christelijke traditie teruggaat op Jeruzalem. Dat geldt ook van het Onze Vader. Toen Jezus als zoon van Israel zijn leerlingen leerde bidden, greep hij naar woorden uit de Joodse gebedstraditie, zoals die ook doorklinken in het kaddiesjgebed, het gebed ter gedachtenis van de doden, dat onlangs nog (op 4 mei) gebeden werd in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Daarin staan twee elementen centraal, die ook de kern vormen van het Onze Vader: het gebed om heiliging van Gods Naam en de bede om vestiging van zijn koninkrijk op aarde. Een indrukwekkender gebed ter gedachtenis van de slachtoffers van de Holocaust is nauwelijks denkbaar.

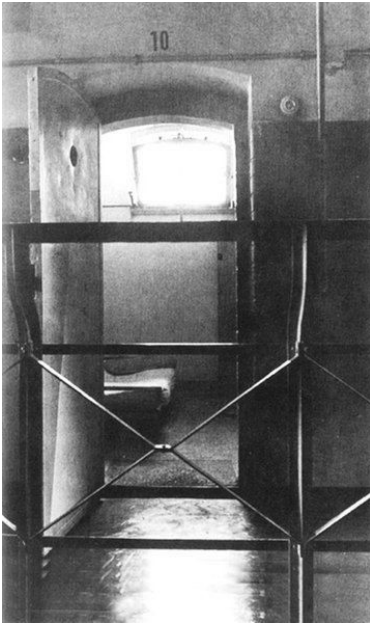

Maar dat het wel eens zeer ter zake zou kunnen zijn om het kaddiesjgebed ook te bidden in een crisistijd zoals we die momenteel beleven, ontdekte ik toen ik de column las van missioloog Bernhard Reitsma in het ND van 11 mei j.l. Daarin schrijft hij: 'Pas in deze tijd realiseer ik me dat de dood in dat gebed zelfs niet genoemd wordt. En dat 'kaddiesj' – van de Hebreeuwse stam heilig – allereerst betrekking heeft op de heiligheid van G'd, de Schepper. Het is een gebed om de 'verheerlijking en heiliging' van Gods naam in de wereld, die Hij geschapen heeft. Het is in wezen een gebed van hoop en verwachting, dat zelfs gebeden wordt op het ultieme dieptepunt van het kwaad. Het is een daad van geloof: als er niets van het koninkrijk te zien is, als alles om ons heen de naam van God ontheiligt, toch zijn naam grootmaken, verheerlijken en geloven dat zijn koninkrijk komt': 'Uw koninkrijk kome, Uw naam worde geheiligd'. Even verderop schrijft Reitsma: 'We zijn weer voorzichtig begonnen met het opschalen en 'unlocken', terug naar (het nieuwe?) normaal. Maar ik vraag me steeds meer af: wil ik wel terug naar 'normaal'. Is alles waar we ons aan verslingerd hebben wel zo normaal? Wat voor wereld hebben we eigenlijk geschapen? Het Kaddiesjgebed spoort mij vooral aan om gericht te zijn op de heiliging van Gods naam.'Moge zijn naam gezegend zijn nu en voor altijd'.

Zo brengt de overweging van het Onze Vader ons via Stijn Fens, paus Franciscus en het Joodse kaddiesjgebed bij de katholiciteit van het geloof, als gave en opgave, als perspectief en als opdracht – juist in de tijd van de coronacrisis!

Bonhoeffer, Kerst en de lockdown

Hans Kronenburg 4-1-21

Uit de kerstgroet van het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit

In de Amerikaanse krant *The Post* stond op 1 juni jl. een artikel met de kop 'Why Dietrich Bonhoeffer is essential lockdown reading'. Zonder te suggereren dat de situatie van Bonhoeffer in zijn cel ook maar een moment te vergelijken zou zijn met de lockdown waarin wij dit jaar het kerstfeest moeten vieren, kunnen we wellicht toch het een en ander van Bonhoeffer leren, als het gaat om de vraag hoe wij in 2020 kerstfeest zullen vieren, zonder uitgebreid familiebezoek of misschien zelfs wel helemaal alleen.

Op 17 december 1943 schrijft Bonhoeffer aan zijn ouders: "Het zal wel overal een zeer stille kerst worden, waar de kinderen later nog lang aan zullen terugdenken. Maar misschien zullen velen juist nu voor het eerst ontdekken

wat kerst eigenlijk is." Een week later, op kerstavond, schrijft hij aan zijn vriend Eberhard Bethge en diens vrouw Renate: "Tijden van scheiding zijn voor het samenleven niet verloren of onvruchtbaar, dat hoeft tenminste helemaal niet. Juist in zo'n tijd kan er - ondanks alle moeilijkheden - een heel bijzondere, sterke gemeenschap groeien." Zou dat ook in de kersttijd van 2020 kunnen gebeuren?

In de aanloop naar het kerstfeest denkt Bonhoeffer vooral ook veel aan zijn verloofde, Maria von Wedemayer, die bij zijn ouders logeert. In zijn brief aan Maria, gedateerd 19 december 1943, schrijft hij dat hij hen in deze dagen, nu ze van elkaar gescheiden zijn, erg mist, maar ook dat hij zich, juist nu hij alleen in zijn cel zit, meer dan ooit met hen verbonden voelt: "Het zullen stille dagen zijn in onze families. Maar ik heb telkens weer ervaren dat hoe stiller het om mij heen, hoe meer contact ik met jullie bespeurde. Het lijkt wel alsof de ziel in de eenzaamheid organen vormt die we onder normale omstandigheden nauwelijks kennen. Zo heb ik me geen moment alleen en verlaten gevoeld. Jij, mijn ouders, jullie allemaal zijn steeds bij mij. Jullie gebeden en goede gedachten, bijbelwoorden, lang geleden gevoerde gesprekken, muziekstukken, boeken, verkrijgen leven en werkelijkheid als nooit tevoren." En even verderop: "Je mag dus niet denken dat ik ongelukkig zou zijn. Wat is eigenlijk gelukkig of ongelukkig? Het hangt immers zo weinig af van de omstandigheden, eigenlijk alleen van wat er in iemand omgaat."

Aan het slot van zijn brief duikt dan voor het eerst het later zo beroemd geworden gedicht op, dat in vele talen vertaald is en een echt 'katholiek' kerstlied geworden is - een lied dat dus eigenlijk een kerstgroet is: *Door goede machten trouw en stil omgeven*. Bonhoeffer besluit zijn brief ermee: "We wachten nu al bijna twee jaar op elkaar, liefste Maria. Word maar niet moedeloos! Ik ben blij dat je bij mijn ouders bent. Groet je moeder en het hele gezin van mij. Hier volgen nog een paar verzen die me de afgelopen avond invielen. Ze vormen in grote liefde de kerstgroet voor jou, onze ouders, broers en zusters:

*Door goede machten trouw en stil omgeven,
behoed, getroost, zo wonderlijk en klaar,
zo wil ik graag met u, mijn liefsten, leven
en met u ingaan in het nieuwe jaar.*

*Laat warm en stil de kaarsen branden heden,
die Gij hier in het duister hebt gebracht,
breng als het kan ons samen, geef ons vrede.
Wij weten het, uw licht schijnt in de nacht.*

*Valt om ons heen het diepe zwijgen,
de eenzaamheid, die nergens uitkomst ziet,
laat ons dan allerwege horen stijgen
tot lof van U het wereldwijde lied.*

*Door goede machten liefderijk geborgen,
verwachten wij getroost wat komen mag.
God is met ons des avonds en des morgens,
is zeker met ons elke nieuwe dag.*

Het tijdschrift [Perspectief](#) heeft een nummer uitgebracht met bijdragen van enkel vrouwelijke theologen. Dit naar aanleiding van de ophef rond de uitgave van het boek 'Spirituele oecumene, over de vele vormen van gezamenlijke en individuele omgang met God'. In dit boek komen 52 theologen aan het woord, van wie er 2 vrouw zijn. Dat er wel degelijk vrouwelijke theologen zijn die over deze thematiek belangrijke dingen te zeggen hebben, mag blijken uit dit nummer met meningen, indrukken en ervaringen van protestantse en katholieke vrouwen. Idelette Otten, bestuurslid van het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit, publiceerde een bijdrage met de titel: "Mijn protestantse identiteit kan ik alleen katholiek dragen".

Maria, koningin des hemels

Redactie 28-6-19

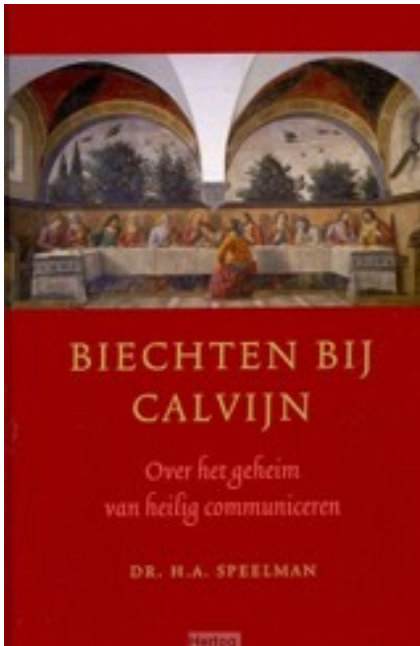
Als derde voorbeeld noem ik een column van Ad de Bruijne, hoogleraar ethiek en spiritualiteit aan de Theologische Universiteit in Kampen, in het *Nederlands Dagblad* van 13 april jl. De Bruijne is met een groep studenten en docenten in een klooster en hoort daar ineens bidden: 'Koningin des hemels, wees onze voorspraak bij de Heer.' Ze hebben alles meegebeden, maar bij dit gebed blijft het veelzeggend stil. 'Zo met Maria omgaan lijkt bijbels gezien niet verantwoord. Hoe kunnen rooms-katholieke medechristenen, bij wie ik zo veel herken, ook dit tot hun spiritualiteit rekenen? Sinds ik kloosters bezoek puzzel ik daarop. En in de loop van de jaren besef ik steeds meer dat de vervreemding die ik ervaar ook komt doordat we als protestanten zelf enkele bijbelse accenten zijn vergeten. Als je die weer in ere herstelt, wordt de afstand tot Rome kleiner'.

Vervolgens somt hij met de Bijbel in de hand een aantal dingen op, die samengevat erop neerkomen, dat de gestorven gelovigen in de hemel bidden voor de christenen op aarde en dat daarbij een bijzondere rol wordt toegekend aan de martelaren en aan de bidders die een bijzonder plekje innemen in Gods hart, zoals Abraham, Mozes, Job en Daniël. Zij mogen nu al als koningen heersen in de hemel. Welnu: 'zijn er hemelse koningen, dan zijn er ook hemelse koninginnen'. Daarmee komt Maria in beeld. De column eindigt dan ook als volgt: 'Ten slotte hebben protestantse voorgangers terecht al eerder erkend dat Maria volgens de Bijbel voor altijd een ereplaats toekomt in de kerk. Dus ook in dat deel van de kerk dat nu in de hemel is. Zelf geloof ik dat de Bijbel ons nergens leert om de gelovigen in de hemel rechtstreeks aan te spreken. Op dat punt blijft er vervreemding met Rome. Maar Maria is dus wel op een unieke manier koningin van de hemel en zij kan en wil in die positie inderdaad onze voorspraak zijn'.

Je kunt van mening verschillen over de kracht van de in de genoemde voorbeelden argumenten, maar één ding is duidelijk: protestanten en rooms-katholieken kunnen elkaar helpen om samen te zoeken naar wat hen verbindt met de kerk van alle tijden en plaatsen!

Biechten

Redactie 28-6-19

Het tweede voorbeeld betreft een artikel van de hersteld-hervormde predikant A.A.F. van de Weg in het *Reformatorisch Dagblad* van 21 januari j.l.

Er staat boven: 'Christenen hebben baat bij de biecht'. Hij schrijft: 'Het is een spannende vraag in hoeverre de biecht functioneert in de christelijke gemeente. De reformatoren Calvijn en Luther hebben destijds fel protest aangetekend tegen het sacramentele en verplichtende karakter ervan. Toch zagen zij het heilzame karakter van biechten in en spraken zij er waarderende woorden. Want misbruik heft het gebruik niet op'. En hij vervolgt: 'Juist vandaag zijn er plaatsen, veilige ruimtes, nodig, waar zondaren eerlijk kunnen zijn, zonder er ongenadig van langs te krijgen. Er lopen zoveel mensen rond met lasten, waar niet of nooit over gesproken wordt.

Waar profetische prediking hand in hand gaat met priesterlijk pastoraat kan een veilige sfeer ontstaan, waar verbroken en verslagen harten ruimte vinden om hun nood uit te spreken. Voor God en voor de ander. Vergeving is iets wat plaatsvindt tussen God en de enkeling. Toch kan de bemiddeling van een andere christen zeer welkom zijn. Zowel in het luisteren naar de nood van de ander als in het vertolken van de ruimte in Gods vergeving. Toen Dietrich Bonhoeffer binnen de gemeenschap van Finkenwalde de biecht weer invoerde, deed hij dat niet om een nieuwe wet aan de studenten van het seminarie op te leggen. Hij zag de biecht daarentegen als een aanbod van goddelijke hulp voor de zondaar en maakte er zelf ook gebruik van door bij één van zijn studenten te biechten. In een tijd als de onze, waarin mensen lijden aan het verlies van aandacht voor de binnenkant van het leven, kan het een verademing zijn te weten dat we in de gemeente geen stand hoeven op te houden. Waar profetische prediking gehoord en priesterlijk pastoraat bedreven wordt, ontstaat er ruimte voor biechten'.

Van de Weg pleit vervolgens niet zozeer voor invoering van de biecht als sacrament, maar hij vraagt wel aandacht voor de biecht als mogelijkheid in het onderling pastoraat – en dat is al heel wat: 'Het lijkt mij terecht de vraag te stellen: zijn er genoeg geopende oren en geopende harten om de biecht van de ander aan te horen? Is de gemeente een vrijplaats waar bij deze en gene (sic! – JK) bekentenissen kunnen worden afgelegd, zonder veroordeeld te worden?'

Knielen

Redactie 28-6-19

In het kerstnummer van *De Waarheidsvriend*, het orgaan van de Gereformeerde Bond, schreef ds

G.C. Bergshoeff een artikel getiteld 'Komt laten wij aanbidden'. Na gewezen te hebben op de wijzen uit het oosten, die de nieuwgeboren koning aanbidden en de hemelse liturgie in het boek Openbaring, waarin de vier dieren en de 24 oudsten zich neerwerpen voor God en het Lam schrijft de auteur: 'Misschien dat onze houding wanneer wij samenkomen een signaal is' en hij vervolgt: 'De protestantse traditie kent een diversiteit aan gebruiken en vormen.

Er zijn zelfs speciale aanbiddingsdiensten. Opmerkelijk is wel dat de meest passende vorm van aanbedding, het knielen, bij mijn weten nauwelijks voorkomt. Een houding die de Rooms-Katholieke Kerk overigens nog wel kent'.

Even verder verwijst hij dan naar dr W. Aalders, die in de jaren dertig (?) van de vorige eeuw in de Haagse Maranathakerk knielbanken liet aanbrengen – wat prof. Severijn aanleiding gaf om in De Waarheidsvriend een artikel te schrijven onder de titel 'Verroomsing'. Severijn schreef 'dat het de christen siert om te knielen voor de levende God, maar niet in de zondagse samenkomst. Dat zou een knielval betekenen voor Rome.' Bergshoeff concludeert dat de knielbank geen gemeengoed geworden is. Zelfs de discussie erover voeren we niet. Hij betreurt dat en schrijft vervolgens: 'Met alle vernieuwingen die in kerken en gemeenten worden ingevoerd, is eentje opvallend afwezig: het knielen. Je zou bijna gaan denken dat daar meer achter zit. Vinden we het toch wat lastig om letterlijk neer te vallen voor de Koning der koningen?'

Graaiende protestanten?

Redactie 28-6-19

In het Nederlands Dagblad van 12 januari jl. stond een interessant artikel van de Vlaamse internetpriester Nikolaas Sintobin over de verschillen en overeenkomsten tussen de geloofsculturen van protestanten en (rooms-) katholieken. Uiteraard komt daarbij ook de liturgie ter sprake. De auteur schrijft daarover: 'In het

bijzonder evangelische protestanten kunnen gepassioneerd liturgie bedrijven.

Ik ken gemeenten waar men elke week een nieuwe dienst uitvindt. Die mag lang duren en de, voor katholieken, eindeloze preek wordt aandachtig beluisterd. Katholieken gaan voor kort en altijd hetzelfde. De eucharistie is altijd hetzelfde ritueel. Soms erg saai. De aandacht voor schoonheid en symboliek geeft opening naar het mysterie van God. De herhaling van dezelfde woorden en gebaren maakt verinnerlijking mogelijk. Een evangelische christen zei me geschokt te zijn hoezeer protestantse kerken thans graaien in de katholieke liturgische schatkamers. Ik gun hun die herontdekking van onze gemeenschappelijke liturgische traditie van harte'.

Let op het woordgebruik: waar de protestant denigrerend spreekt over 'graaiende protestanten', spreekt de rooms-katholiek respectvol over de 'herontdekking van onze gemeenschappelijke traditie'. In het laatste herken ik mij, in het eerste niet. Aan de

orde is namelijk het verheugende verschijnsel dat protestanten beginnen te ontdekken dat allerlei ooit - om begrijpelijke redenen - door hen veroordeelde tradities en gebruiken bij nader inzien helemaal niet 'rooms' zijn, maar algemeen-christelijk, katholiek en zelfs bijbels. Ik noem drie voorbeelden die ik het afgelopen half jaar tegenkwam in de kerkelijke pers.

Nationale Synode

Redactie 28-6-19

Op woensdag 29 mei werd in Dordrecht de vierde en laatste Nationale Synode gehouden. Deze synode is in 2009 opgezet om het onderlinge geloofsgesprek tussen gelovigen van verschillende kerken te bevorderen. Hoogtepunt van de zitting was de ondertekening van de 'Verklaring van verbondenheid' door maar liefst 40 (protestantse) kerken.

Het hart van de verklaring bestaat uit een verbondsluiting: "Wij weten ons samen verbonden met de oude christelijke kerk die haar geloof onder woorden heeft gebracht in de belijdenis van Nicea. Wij sluiten daarom met elkaar een 'verbond' voor het aangezicht van God. Hij is het die met ons eerst Zijn verbond heeft gesloten, door het bloed van Jezus Christus. In dat verbond mogen wij vertrouwen op de liefde van de levende God, Vader, Zoon en Heilige Geest.

Navolgend de lijn van Gods aloude verbondsvolk sluiten wij nu ook zo'n verbond met elkaar om God te dienen, zoals in Jozua 24. Wij spreken uit dat wij elkaar liefhebben en op elkaar rekenen en dat wij bereid zijn elkaar te helpen. In het verleden hebben wij vaak langs elkaar heen geleefd. Wij leven nu in een totaal andere tijd, waarin christen-zijn betekent tot een minderheid in ons land te horen. Wij verootmoedigen ons en wij verklaren dat wij elkaar blijvend zullen zoeken". Aan het slot wordt Johannes 17 geciteerd, het gebed van Jezus om eenheid tussen alle gelovigen, waarna gezegd wordt: 'Deze eenheid gaat boven organisatorische of institutionele eenheid uit. Tegelijk roept deze eenheid in Christus ons op om zoveel mogelijk concreet onze verbondenheid vorm te geven. Wij hopen dat het verbond dat wij vandaag sluiten daaraan mag bijdragen'.

Vanuit het perspectief van het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit kan deze verklaring alleen maar met blijdschap worden begroet. Het is niet niks als 40 kerken na eeuwen van verdeeldheid en strijd met elkaar een verbond sluiten! Deze stap op weg naar eenheid is dan ook een bemoedigend teken van de ernst waarmee het Nederlandse protestantisme bezig is de repeterende breuk van de verdeeldheid te herstellen.

Mooi is ook dat de Verklaring deze stap niet ziet als eindpunt, maar als een oproep om aan die eenheid ook concreet – d.w.z. organisatorisch en institutioneel – vorm te geven. Een verrassende eerste stap in die richting was de mededeling van de stuurgroep aan het eind van de bijeenkomst, dat er gewerkt wordt aan het vestigen van een bijzondere leerstoel voor de katholiciteit van de kerk. De Protestantse Theologische Universiteit, de vrijgemaakt-gereformeerde Theologische Universiteit

Kampen en de christelijk-gereformeerde Theologische Universiteit Apeldoorn hebben de toezegging gedaan zich daar gezamenlijk voor te gaan gedrieën inzetten. Voor de toekomst van de oecumene zal er veel van afhangen wie die leerstoel gaat bezetten en vooral hoe die zal worden ingevuld. Misschien is het een idee om steeds wisselende docenten uit de hele oecumene in te huren – dus ook rooms-katholieke, oud-katholieke, anglicaanse en orthodoxe – zodat de studenten (en de kerken waarin zij later werkzaam zullen zijn) gaan ontdekken, dat katholiciteit meer is dan geestelijke verbondenheid en alles te maken heeft met wat de verklaring noemt 'organisatorische en institutionele eenheid'. Paulus noemt de kerk het lichaam van Christus. Zij is dus een lichaam en heeft een structuur. De theoloog Henk Berkhof zei ooit, toen hij daarover sprak: een lichaam zonder Geest is een lijk (het gevaar van alleen maar institutionele eenheid), maar een Geest zonder lichaam is een spook (het gevaar van alleen maar geestelijke eenheid). Waarvan akte!

Worden Rome en Reformatie één?

Redactie 23-12-18

Een nog radicaler voorstel kwam ik tegen in het blad Wapenveld. In het oktobernummer houdt Dr Arjan Plaisier, voormalig scriba van de Protestantse Kerk in Nederland, een hartstochtelijk pleidooi voor de eenwording van de kerken van de Reformatie en de Kerk van Rome. Op de jaarvergadering van de Katholieke vereniging voor Oecumene, in november, heeft hij zijn pleidooi nog eens herhaald en toegelicht.

De aanleiding was de viering van 500 jaar Reformatie in 2017. Hoe begrijpelijk de scheuring ook was, vijf eeuwen na dato kunnen we het ons niet meer permitteren om naast elkaar te leven. Die tijd is voorbij. Tengevolge van de secularisatie dreigt de kerk van de kaart geveegd te worden. Daar komt bij dat het imago van de kerk nog nooit zo laag is geweest.

Misbruikschandalen aan rooms-katholieke zijde en massale verpulvering aan protestantse zijde gaan als een oordeel over onze kerken. Vandaag wordt de kerk in ons deel van de wereld afgebroken. Het drama dat zich voltrekt is pijnlijk en gaat diep. De tijd waarin we ons konden verschuilen achter allerlei theologische bezwaren is voorbij. Deze tijd vraagt om een radicale stap: daadwerkelijke verzoening en eenwording. Die stap vraagt van twee kanten om erkenning van elkaars kerkzijn en vooral: om eerlijke zelfkritiek. En verder rest ons niets dan het gebed onze roeping om kerk te zijn weer opnieuw te ontvangen uit Gods hand. Het is geen weg terug naar Rome, maar een bekering van ons allen tot de ene Heer van de kerk. Hoe zal die vereniging eruitzien? Plaisier denkt concreet aan een protestantse orde in de ene kerk met een eigen ambtelijke organisatie, erkend door 'de herder van de herders' (de bisschop van Rome).

Het pleidooi van Plaisier is geen 'proefballon', maar een serieus voorstel, voortkomend uit het luisteren naar de tekenen der tijden: 'Is dit misschien de tijd om een stem te gaan vernemen, de stem van de Heer zelf, die ooit, in zijn laatste ogenblikken op aarde, heeft gebeden om de eenheid van zijn kinderen?'

Het voorstel om het gebed van Jezus handen en voeten te geven ligt op de kerkelijke tafels. Laten we hopen en bidden dat de kerken er iets mee gaan doen!

Komt er een oecumenische synode?

By Redactie 23-12-18

Wat dat laatste betreft, kardinaal Koch, de president van de pauselijke raad voor de bevordering van de eenheid der christenen, heeft zich onlangs - op voorstel van de paus - uitgesproken voor de instelling van oecumenische synodes: daaraan zouden naast rooms-katholieke bisschoppen en andere geestelijken ook vertegenwoordigers van andere kerken kunnen deelnemen - niet alleen als waarnemers (zoals tot nu toe), maar met stemrecht.

Zo'n oecumenische synode zou aan de kerken een gezamenlijke stem moeten geven om dringende vragen te kunnen bespreken, die voor alle christenen belangrijk zijn.

Terecht noemt Koch het een 'fascinerend experiment', wanneer vertegenwoordigers van verschillende kerken op deze manier samenkomen om met elkaar te zoeken naar antwoorden op vragen die alle christenen aangaan. Je zou het ook een stap in de richting van een vollere katholiciteit kunnen noemen.

Gaat het in de PKN de kant van de bisschop uit?

Redactie 23-12-18

Op 1 september 2018 zijn de elf door de classes benoemde classispredikanten van de Protestantse Kerk in Nederland hun werkzaamheden begonnen. Zij geven de kerk een gezicht in de regio. Dat is belangrijk, vooral omdat onze tijd veel meer dan vroeger vraagt om leiderschap met een persoonlijk gezicht.

In de profielbeschrijving van de classispredikant staat dat hij/zij de opdracht heeft de katholiciteit van de kerk te belichamen in de regio waarin hij/zij werkzaam is. Classispredikanten worden in de wandelgangen nogal eens - enigszins lacherig -

'bisschoppen' genoemd. Toch is het niet zo vreemd, want hun profiel lijkt op dat van een bisschop. En velen zien diep in hun hart uit naar een inspirerende leidersfiguur, zoals bij voorbeeld bisschop Tutu.

Helaas rust in de Protestantse Kerk op het woord bisschop nog steeds een taboe. Dat bleek heel duidelijk, toen in 2016 het moderamen van de synode uit tactische overwegingen het spreken over 'bisschoppen' veranderde in 'regiovoorzitters', nog later door de synode afgezwakt tot het kille 'classispredikant'. 'De tijd is er nog niet rijp voor', was het argument. Begrijpelijk vanwege het hiërarchische luchtje dat aan het bisschopsambt zit, maar weinig overtuigend. Maar hoe je het ook wendt of keert, de classispredikant heeft wel degelijk een bisschoppelijke taak, namelijk om in navolging van Christus om te zien (de vertaling van het Griekse woord episkopein, waar het woord 'bisschop' vandaan komt) naar mensen. Met name de evangelist Lucas gebruikt dit woord graag met betrekking tot God of Jezus en dan meestal in één adem met het woord 'ontferming'. Bijvoorbeeld als Zacharias in zijn loflied zingt over de innerlijke ontferming waarmee God naar ons heeft omgezien (Lukas 1 vers 78). Overigens is de uitdrukking 'innerlijke ontferming' de Griekse vertaling van een Hebreeuws woord dat 'moederschoot' betekent. Blijkbaar heeft het bijbelse episkopein van huis uit een vrouwelijke ondertoon. Anders gezegd: een vrouwelijke bisschop is pas een echte bisschop!

Met het bovenstaande wil gezegd zijn dat de classispredikant best als een soort bisschop mag worden zien – als er maar bij gezegd wordt wat ermee bedoeld wordt: geen prelaat, geen manager, geen bestuurder, maar een pastor die omziet naar zijn schapen, een herder die de kudde bij elkaar houdt en het verlorene zoekt. Een bijbelse figuur dus!

In de jaren dertig van de vorige eeuw pleitte de theoloog Oepke Noordmans al voor opname van een bisschoppelijk element in de Hervormde kerkorde 'om wat meer kerk in de organisatie te brengen'. Zijn pleidooi heeft na bijna honderd jaar gehoor gevonden: de classispredikant brengt inderdaad 'wat meer kerk in de organisatie'. Hopelijk wordt de PKN nog eens helemaal kerk, als zij het bisschopsambt volledig in haar kerkmodel integreert. De classispredikanten kunnen daartoe een aanzet geven.

Stijn Fens over een protestanse Paasdienst

Redactie 13-5-18

Eveneens in de paasweek las ik de column van Stijn Fens: 'Ik gun de protestanten het ritme van de mis' (*Trouw*, 7 april). Fens, die naar eigen zeggen 'voor zover nog kerkelijk, zich meer aangesproken voelt door het katholicisme dan het protestantisme',

vertelt daarin hoe hij op Eerste Paasdag een protestantse dienst, waarin een vriend van zijn zoon belijdenis deed, beleefd heeft.

De dienst werd bij gebrek aan een eigen kerkgebouw gehouden in een wijkcentrum. Er waren veel jonge gezinnen ('die zie je bij mij in de kerk nauwelijks'), er speelde een bandje en 'er stond een levensgrote beamer, die de orde van dienst bepaalde. Ik moest me wel overgeven aan dit bijna heilige apparaat, want een liturgieboekje kreeg ik niet'.

Fens zingt niet mee, 'want katholieken houden niet van samenzang, behalve als het om kerstliedjes gaat'. De belijdenis van de vriend van zijn zoon ontroert hem. Hij vindt het een mooie dienst, maar op een gegeven moment begint hij stiekum toch een beetje naar een katholieke kerk te verlangen. 'Als er in een mis een stilte valt en je geest even weg wil, dan is er altijd het mysterie van het gebouw – van zichzelf expressie van geloof – dat jou in zijn armen sluit. In een protestantse kerk heb je in die situatie niet zo veel om op terug te vallen. Het kerkgebouw is, ook als je niet in een wijkcentrum zit, kaal en functioneel. Gods woord eist de ruimte op'. Naar mate de dienst vorderde, zocht de van huis uit katholieke journalist steeds meer naar een structuur: 'Waar ging dit naar toe? Naar welk hoogtepunt werd toegewerkt?' Misschien de belijdenis, maar die was er niet elke zondag. En dan vervolgt Fens: 'Zoals ik de katholieken de samenzang van de protestanten toewens, gun ik de protestanten misschien wat meer het ritme van de katholieke mis, die in alle heiligheid voldoet aan de wetten van het theater'. Een behartenswaardige wens. Een wens die overigens – in theorie althans – al lang vervuld is. Want was het niet Dr G. van der Leeuw, de voorman van de liturgische beweging, die zijn studenten voorhield dat liturgie een vorm van theater is? En deze man was toch echt protestant, beter gezegd: hervormd! En wat de structuur van de liturgie betreft, wie het Dienstboek van de Protestantse Kerk in Nederland opslaat, ziet onmiddellijk dat de daarin afgedrukte orde van dienst de structuur van de mis heeft. Maar ik vermoed dat dit Dienstboek in het Amsterdamse wijkcentrum niet gebruikt werd... Gelukkig zijn er veel gemeentes waarin dit wel het geval is. Protestantisme en katholicisme, ze sluiten elkaar niet uit, sterker nog: ze hebben elkaar nodig. Zoals Dr J.H. Gerretsen, de leermeester van G. van der Leeuw, al zei 'Het protestantisme is de ziel van het katholicisme, het katholicisme is het lichaam van het protestantisme. Beiden kunnen niet leven, omdat ze elkaar missen'. Ik wens alle rooms- katholieken en protestanten toe dat zij op het komende Pinksterfeest van harte zullen instemmen met de belijdenis van de aloude *Catholica*: 'wij geloven in de Heilige Geest, die Heer is en *levend maakt*'!

Over kerkproeverij en de Paasnachtviering

Redactie 13-5-18

Een nieuw fenomeen is bezig de kerken te veroveren: de kerkproeverij. Een missionair project, ontstaan in Engeland en in 2017 in ons land geïntroduceerd door de Raad van Kerken. 450 kerken deden er aan toen mee, en voor dit jaar staat de kerkproeverij gepland voor het weekend van 15 en 16 september.

Het is de bedoeling om dan zo veel mogelijk mensen uit de buurt uit te nodigen om mee te gaan naar de kerk. Kerken passen hun programma aan aan de gasten en

proberen zo uitnodigend mogelijk te zijn. Vrijdag 7 april j.l. - in de paasweek - werd er in het KRO-NCRV-gebouw een inspiratiedag aan gewijd. De missioloog Stefan Paas hield een inleiding, waarin hij een soort 'theologie van de uitnodiging' presenteerde, min of meer onder het motto 'Kom en proef dat de Heer goed is' (Psalm 34:9).

In zijn lezing zegt Paas dat gastvrijheid wat anders is dan slimme trucjes bedenken om mensen te winnen. Het is een manier van zijn. En dan beschrijft hij wat dat concreet betekende voor zijn thuisgemeente, *Via Nova* in Amsterdam: 'We hebben de hele kerk, de liturgie, de cultuur in de gemeente, de organisatie, de manier van leiding geven, de website, wat ook maar, doordacht en opgezet vanuit dit principe van gastvrijheid. We wilden een uitnodigende kerk zijn.' Ook als er geen gasten zijn doet de gemeente *alsof* ze er zijn door b.v. kort de onderdelen van de liturgie uit te leggen, zodat de gasten begrijpen wat er gebeurt. Ook het zingen, bidden en collecteren wordt steeds zo aangekondigd en toegelicht, dat iedereen het begrijpt. Verder wordt er natuurlijk gegeten. 'Dat hoor je haast in elke nieuwere kerk: voor, tijdens en na de viering eet je met elkaar. En alle gasten zijn welkom. Voor hen neem je gewoon wat extra mee. Dus hou op met dat kopje koffie na afloop; zet een grote tafel neer en laat iedereen eten meenemen.' () Maak gasten deelnemer, op allerlei manieren. Laat het alsjeblieft een beetje lijken, al is het maar een beetje, op het feestmaal van de Heer. 'Kom en proef dat de Heer goed is'. Kerkproeverij, dat mag best een beetje op een restaurant lijken'.

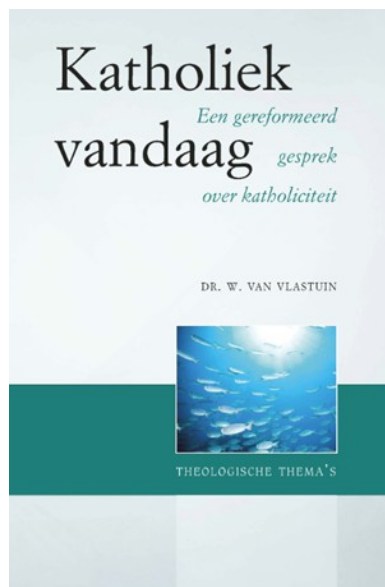
Ik begrijp de bedoeling van de bedenkers van het project en in veel opzichten hebben ze gelijk. We zijn als kerken veel te gesloten en introvert. Maar is dit de weg, met name wat de liturgie betreft? Moet die echt zo laagdrempelig zijn, dat iedereen meteen kan aanschuiven, zoals in een restaurant? Zit daar toch niet het idee achter dat de kerk een volkskerk is of zou moeten zijn? Veronderstelt deelname aan de liturgie van de kerk in onze gesecculariseerde cultuur niet een grondige, misschien wel jarenlange catechese? Ik denk aan de vroege kerk, waar de ongedoopten na de dienst van de Schrift de kerk moesten verlaten en de deuren dicht gingen ('de deuren, de deuren', riep de diaken!). Ik wil daar niet naar terug, maar het herinnert me wel aan de heiligheid van de eucharistie.

Al zijn er ook rooms-katholieken bij het project betrokken, er zit naar mijn besef een typisch protestantse manier van denken achter. Dat blijkt vooral uit wat Paas schrijft over het samen eten aan een grote tafel, voor, tijdens (!) en na de bijeenkomst. Bedoelt hij daarmee een eigentijdse vormgeving van de eucharistie? Ik denk van wel, al zegt hij het niet met zoveel woorden. Maar de zin waarmee hij zijn beschrijving van de maaltijd afsluit - 'Kom en proef dat de HEER goed is' - deed mij meteen aan de eucharistie denken. Het betreft hier namelijk een citaat uit psalm 34:9, een tekst die in de vroege kerk al werd toegepast op de eucharistie. Sterker nog, deze woorden worden geciteerd in de eerste brief van Petrus, een paaspreek gericht tot de pasgedoopten, die in de paasnacht voor het eerst aan de eucharistie hadden deelgenomen en die daarom door de schrijver 'pasgeboren kinderen' worden genoemd (zie 1 Petrus 2: 1-3). Maar die pasgeboren kinderen hadden wel een uitvoerige catechese achter de rug voordat ze mochten deelnemen aan de eucharistie... Kortom, toen ik op de zaterdag voor zondag *Quasimodogeniti* (= pasgeboren kinderen) het verhaal van Stefan Paas las, dacht ik bij het woord 'kerkproeverij' eerder aan de eucharistie in de paasnachtviering, die ik een week

daarvoor meemaakte en waarin vier volwassenen toetraden tot de gemeente, dan aan gezellige maaltijd in een restaurant. Ik denk in elk geval dat het goed katholiek is om die twee uit elkaar te houden...

Katholiek vandaag

Redactie 17-11-17

Een van de redenen voor het ontstaan van het OFK is de overtuiging dat het woord 'katholiek' niet samenvalt met 'rooms-katholiek'. Vooral journalisten hebben er een handje van over 'katholiek' te spreken als ze 'rooms-katholiek' bedoelen. Zo b.v. Monic Slingerland: in haar rubriek *De vraag* gebruikt ze in het artikel 'Katholiek en protestant zijn naar elkaar toegegroeid' (Trouw, 7 september jl.) maar liefst zeven keer het woord 'katholiek' waar het 'rooms katholiek' had moeten zijn. Eén voorbeeld: 'Ik ben een geregelde kerkganger. Ik eet van twee walletjes, ga naar protestantse diensten en ook naar katholieke (moet zijn: rooms- katholieke) missen. En wat mij opvalt is dat het verschil zo klein is geworden. Bij de katholieken (moet zijn: rooms-katholieken) heeft de versobering toegeslagen. En de preken zijn veel beter dan

protestanten denken. Ik ga geregeld na de mis gevoed door een mooie preek naar huis'.

Beter brengt Stevo Akkerman het er vanaf. Maar die is dan ook afkomstig uit de vrijgemaakt-gereformeerde kerken. In *Trouw* van 1 november schrijft hij onder de kop *Rooms* een fraaie colum over zijn protestantse anti- roomse, zelfs antipapistische opvoeding: 'De paapse mis was een vervloekte afgoderij, die formulering hadden we uit ons hoofd moeten leren, en met de kinderen van het roomse gezin uit de straat wisselden we geen woord, dat sprak vanzelf. Bestaat dat eigenlijk nog, dat woord 'rooms'? Ik hoor anderen en mezelf wel 'katholiek' zeggen, maar nooit 'rooms', of het moet met reviaanse ironie zijn. Is het omdat de kerken van de Reformatie zelf steeds katholieker worden en willen zij met het gebruik van die term (die tenslotte 'algemeen' betekent) laten zien hoe dicht ze bij hun, uh, roomse medegelovigen staan?'

Nee, het woord 'rooms' hoor je niet veel meer gebruiken, maar onlangs is er een boek verschenen waarin het veelvuldig voorkomt. Ik bedoel het boek *Katholiek vandaag. Een gereformeerd gesprek over katholiciteit* van Dr W. van Vlastuin (Labarum Academic, 2017). Het boeiende is echter dat de auteur wel zeer kritisch is over de rooms-katholieke kerk (vandaar uiteraard zijn spreken over de 'roomse' kerk), maar dat hij tegelijk openstaat voor de vragen die vanuit de rooms-katholieke traditie aan de Reformatie gesteld worden. Daarmee is dit boek meteen gekarakteriseerd. De auteur, afkomstig uit de oud-gereformeerde gemeente, is momenteel hoogleraar aan de Vrije Universiteit en rector van het Hersteld Hervormd

Seminarium. Wie zou denken dat we daarmee in een benauwd-kerkelijke, om niet te zeggen bijna sectarische hoek van de oecumene terecht zijn gekomen, vergist zich.

Van Vlastuin denkt zeer katholiek en zijn boek komt voort uit een hartstocht voor katholiciteit. Met zijn boek wil hij de gereformeerde traditie (en dus ook zijn Hersteld-Hervomde achterban) herinneren aan haar verworteling in de Vroege Kerk. De centrale vraag ervan luidt dan ook: hoe kan de katholiciteit van de Vroege Kerk dienstbaar zijn aan de gereformeerde traditie? Daartoe luistert de auteur eerst naar wat Ignatius van Antiochie, Cyprianus, Cyrillus, Augustinus en Vincentius van Lerinum over katholiciteit hebben geschreven en vervolgens bespreekt hij de opvattingen van Calvijn, de gereformeerde belijdenisgeschriften, James Usher, John Owen, Herman Bavinck en Gerrit Berkouwer. Zijn conclusie is dat de gereformeerde traditie als het gaat over katholiciteit heel veel kan leren van de Vroege Kerk. Daarbij denkt hij onder meer aan de nadruk op de zichtbare kerk, kenmerkend voor de Vroege Kerk, evenals de onlosmakelijke samenhang van ambt, eenheid en orthodoxie, die in de gereformeerde traditie is losgelaten (denk aan de vele afscheidingen!) en de aandacht voor het avondmaal als eenheidscheppend sacrament.

Ter illustratie een drietal sprekende citaten: 'Het woord 'gereformeerd' geeft reeds aan dat gereformeerde theologie niets anders beoogt dan een herneming van de leer van de Vroege Kerk. Het gereformeerde is daarom geen afsplitsing van het katholieke, maar een behoud van het katholieke, geen plus bij het katholieke, maar 'gewoon' katholiek' (286). En: 'Het is katholiek om het beste van elke traditie een paats te geven in onze theologie, liturgie en vroomheid. Dan doen we recht aan gemeente en ambt, preek en sacrament, confessie en liturgie, mystiek en ethiek, kerk en staat, persoon en geheel, predestinatie en verbond, bevinding en leer, intellect en affectie' (295/296). En: 'Als we onze eigen (sub)tradities normatief achten, kwijnt de katholiciteit. Maar als we leven vanuit het katholieke besef dat de waarheid groter is dan ons verstaan ervan, zouden er kostbare ontmoetingen rondom het Woord kunnen plaatshebben. We hebben elkaar dringend nodig om 'met al de heiligen' de volle rijkdom van het Woord te verstaan' (299).

Ik zie uit naar een gesprek tussen Van Vlastuin en het OFK, want er zijn hier en daar best vragen te stellen bij de stellingnames van de auteur b.v. bij zijn stelselmatig negeren van de brede oecumene (volgens mij in strijd met de bovenstaande citaten!), of zijn voorbijgaan aan de vragen rond ambt en sacrament, of de manier waarop hij het Samen-op-Wegproces wegzet als onkatholiek. Maar de sterke punten overwegen: de openheid voor de Vroege Kerk en de zelfkritiek. Mijn conclusie is dan ook: met zijn boek geeft Van Vlastuin een belangrijk signaal van katholiciteit af, zowel aan protestanten als aan rooms-katholieken. Niet alleen theologen, ook gemeenteleden/parochianen en journalisten zouden er goed aan doen het te lezen! Dan zou Akkerman ontdekken dat 'katholiek' veel meer betekent dan het nietszeggende 'algemeen' en dat Van Vlastuin er diverse keren terecht voor pleit dat protestanten, wanneer ze met de apostolische geloofsbelijdenis hun geloof in de kerk belijden, het woord 'algemeen' vervangen door wat er stáát: ik geloof (in) de heilige katholieke kerk!

Een katholieke protestant

Redactie 1-6-17

Ter afsluiting (en min of meer als samenvatting) geef ik de lezers van de Nieuwsbrief graag iets door uit het fraaie artikel 'Wij zijn ook katholiek' van Henk Gols, verschenen in *Tijdschrift voor Geestelijk Leven (TGL)* 2017, nummer 1.

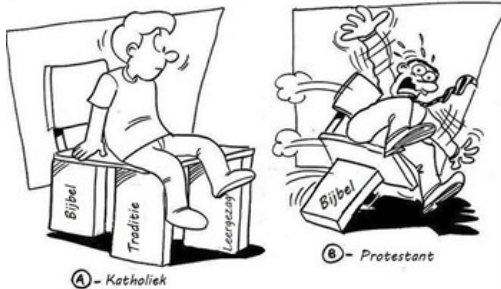
Henk Gols is predikant van de Protestantse Kerk in Nederland, oblaat van de Benedictijner St. Willibrordsabdij te Doetinchem, voorzitter van de Liturgische Kring en lid van het Oecumenisch Forum voor Katholiceit. Hij ademt dus in verschillende geloofstradities, maar ervaart dat niet als een probleem,

integendeel: 'omdat ik katholiek ben, kan ik zowel protestants als benedictijns zijn'. Hij is dan ook niet een renegaat die zijn protestantse verleden achter zich heeft gelaten. Met respect schrijft hij over de soberheid van de protestantse liturgie: 'Het protestantse mijden van versiering en liturgisch ceremonieel is een ode aan het Woord.' (...) En: 'De reformatie was een poging om de eenvoud en de blijdschap van het evangelie terug te vinden'. Maar hij zegt er wel bij dat die poging niet nieuw was: 'Naar die eenvoud en blijdschap waren al eerder onder anderen monnikenvader Benedictus van Nursia, de kartuizervader Bruno, Franciscus van Assisi, Hadewijch en Beatrijs op weg gegaan.

Vanuit het veel te vele zochten zij zich een weg naar het ene dat er toe doet'. Soberheid is dus niet per definitie protestants. Maar Gols is er wel blij mee dat protestanten na het snoeien van het teveel aan liturgisch ceremonieel allerlei rituelen en gebaren uit de oude kerk hebben teruggevonden. 'Als protestanten zalven wij weer onze dopelingen, alsook onze zieken en stervenden. Wij zegenen onze huizen. Ontsteken een kaars bij een icoon. Maken een kruisteken. Laten wierook opstijgen in het gemeenschappelijk avondgebed. Protestantse bezoekers van het klooster zie ik met de monniken meebuigen tot 'eer aan de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. In het eucharistisch brood ontvangen ook zij de tegenwoordigheid van de levende Heer – brood en wijn zijn voor hen teken en presentie ineen'. Protestant zijn is voor Henk Gols een voorlopige positie. 'Het gáát om het geheel van de kerk, die zich steeds weer moet hervormen wil zij zichzelf blijven' (...) 'Ik belijd dus dat mijn kerk ouder is dan de Reformatie. Luther en Calvijn zijn schakels in een langere keten. (=400) is mijn bisschop, Benedictus (=500) mijn kloostervader, Gregorius de Grote (=600) mijn paus, Beatrijs van Nazareth (13e eeuw) is de vrouw die mij inwijdt in de Minne, Ruusbroec (14e eeuw) leidt mij binnen in de mystieke vreugde, Johannes van het Kruis (16e eeuw) is al eens mijn gids geweest in donkere nacht. Ik ben een katholieke protestant, die tot de Kerk behoort'.

De katholieke onderlaag van elkaars tradities ontdekken

Redactie 1-6-17

Ik geloof dat Munsterman gelijk heeft: het doel van de oecumene is de katholieke traditie binnen de protestantse traditie ontdekken en omgekeerd. Maar om misverstand te voorkomen zeg ik het liever iets precieser: het gaat erom dat we als protestanten en rooms-katholieken bij elkaar de *katholieke* onderlaag van de van de christelijke geloofstraditie ontdekken. Dat is mooi gezegd, maar hoe werkt dat in de praktijk? Met die vraag in

mijn achterhoofd heb ik de laatste tijd de kerkelijke pers gelezen. En tot mijn verrassing kwam ik een aantal interessante voorbeelden tegen van protestantse theologen die er blijk van geven dat ze de katholieke laag van de christelijke geloofstraditie ontdekt hebben. Ik geef **drie voorbeelden**, over de katholiciteit van respectievelijk het monumentale kerkgebouw, de avondmaalsviering en de liturgie.

Perichorese: Hendro Munsterman

Redactie 1-6-17

In zijn oecumenelezing van 18 januari j.l. ging de rooms-katholieke theoloog Hendro Munsterman nog verder. Aansluitend bij paus Franciscus in zijn *Evanglii Gaudii* stelde hij dat het er in het oecumenisch gesprek niet slechts om gaat informatie over de ander te krijgen, maar om 'te oogsten wat de Heilige Geest in de ander als gave ook voor ons heeft gezaaid'.

Munsterman interpreteert deze uitspraak als volgt: 'In zekere zin zou men hier kunnen spreken van ecclesiologisch-oecumenische perichorese (een term afkomstig uit de dogmatische bezinning op de drieëenheid, J.K.). Net zoals volgens de drieëenheidsleer elk van de drie personen in de andere twee aanwezig is, zo is ook het protestantse in de katholieke traditie aanwezig, en het katholieke in het protestantse'. Deze perichorese is in ontwikkeling. Zij is groeiend. Maar onstopbaar. Het gaat om de voortgaande wederzijdse doordringing van onze tradities. Dat perichoretisch denken betekent dat wij anders over onszelf en de oecumene moeten leren denken: de protestantse en katholieke traditie staan niet slechts *tegenover* elkaar, verhouden zich zelfs niet tot elkaar. Beide tradities zijn zozeer met elkaar verweven dat we moeten zeggen dat de katholieke traditie *binnen* de de protestantse traditie is, en de protestantse traditie binnen de katholieke.

Het aanvaarden daarvan, het doorgronden ervan, het onderscheiden (op ignatiaanse wijze) ervan – en dat alles in de Geest – scheidt nieuwe perspectieven'. De vraag aan mijzelf wordt dan: 'wat heb ik van de ander geleerd? Waar kan ik mijn medechristenen dankbaar voor zijn? Wat heb ik nog te ontvangen en waarom

blokkeert er nog iets in mij?'. Voor het oecumenisch gesprek betekent dat volgens Munsterman, dat we geen nieuwe kerk moeten willen beginnen, want de kerk is niet van ons, ze is *creatura verbi*, schepping van het Woord, of ook: mysterie, gemeenschap, *communio*. Het betekent ook niet de oude kerk herstellen in de zin van terugkeer-oecumene. Het betekent de katholieke traditie binnen de protestantse tradities leren herkennen en omgekeerd. Wat daarvoor allereerst nodig is, is zelfkritiek en openheid voor de ander.

Dialogo: Leo Koffeman

Redactie 1-6-17

Een mooi voorbeeld van een goed gesprek is de dialoog tussen lutheranen en rooms-katholieken enerzijds en lutheranen en gereformeerden anderzijds. De oecumenicus Leo Koffeman schreef daar een instructief over in het tijdschrift *Kerk en Theologie* (april 2017).

Een belangrijk thema in deze dialoog is de betekenis van de werkelijke tegenwoordigheid van Christus in de eucharistie c.q. het avondmaal. Rooms-katholieken plachten die nogal massief ontologisch op te vatten (Christus is 'werkelijk' aanwezig in de eucharistie), gereformeerden vervielen uit reactie op Rome in een soort spiritualisme (Christus is op geestelijke wijze present), terwijl de lutheranen een middenweg bewandelden (Christus is ook na zijn hemelvaart werkelijk aanwezig in, met en onder de elementen van

brood en wijn). Deze leerstellige verschillen zijn historisch bepaald en dankzij een intensieve dialoog overwonnen. Men heeft elkaar gevonden in de belijdenis dat de gekruisigde en opgestane Christus zichzelf present stelt in de handeling van het eten van het brood en het drinken van de wijn. In feite gaat het hier, aldus Koffeman, om een nieuw verstaan sacramentaliteit. Gewoon brood en gewone wijn worden 'omgezet' (getransformeerd), in dienst genomen, om te verwijzen naar Christus.

Dit katholieke (bijbelse!) besef vraagt onder om een liturgie waarin de presentie van de Opgestane op herkenbare wijze tot uiting komt, om een taal die niet primair 'uitlegt', maar evocatief is, een geheim oproept. Niet alleen bij protestanten, ook bij rooms-katholieken mankeert het daar nogal eens aan. Men wil alles 'uitleggen'. En dan citeert Koffeman Herman Finkers, die naar aanleiding van de door hem ontworpen missa in mysterium in Trouw opmerkte: 'In de vieringen zoals die in de meeste katholieke kerken van ons land worden gehouden, ligt de nadruk te veel op het begrijpelijk maken van dingen, te weinig op het mysterie. En zo ontstaat een bijna protestantse viering. Het feit dat het allemaal te begrijpen moet zijn, is het loslaten van de katholieke gedachte. In de katholieke kerk heeft eigenlijk een reformatie

plaatsgevonden waarin men de Bijbel en de uitleg daarvan meer centraal stelt en het mysterie minder. (...) Centraal in de rooms-katholieke kerk staat het Mysterie. Het leven is een geheim. Dat is een wijsheid waar niemand aan kan tornen. Nogmaals: ik vind protestanten hartstikke goed en fijn. Ik heb ook wel eens deelgenomen aan het avondmaal bij protestanten. Het is voor een keertje best wel leuk – het zijn toch geloofsgenoten – ze drukken het alleen heel anders uit. Zij willen er wijzer van worden, iets leren. En dat is natuurlijk iets anders dan het eren van het Geheim achter alle dingen.'

Debat: Klaas van der Zwaag

Redactie 1-6-17

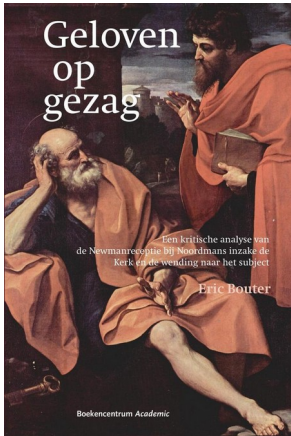
Op 10 mei j.l. presenteerde de journalist-theoloog Klaas van der Zwaag, zijn tweedelige studie *Reformatie vandaag. 500 jaar Hervorming in de context van het debat met Rome en nieuwe vormen van doperse radicaliteit* (De Banier, 2017). De presentatie vond plaats in de neogotische kapel van het Hoornbeeckcollege (een voormalig klooster), te Amersfoort. Zoals de titel aangeeft wil auteur niet flirten met Rome, hij denkt er ook niet over terug te keren naar de Moederkerk, hij wil een debat – en een stevig debat ook! Dat bleek ook tijdens de presentatie: ondanks alle veranderingen ten goede zijn de verschillen met Rome zo groot, dat eenwording met Rome er voor de wederkomst van Christus niet in zit. Toch moet het debat (in het boek meestal afgezwakt tot 'gesprek') met Rome

volgens de auteur worden voortgezet.

Intussen zaten de aanwezigen onder het toezicht van de grote heiligen uit de traditie van de Catholica, zoals Augustinus, Ambrosius, Martinus, Benedictus en Thomas van Aquino: hun afbeeldingen in de glas-in-loodramen van de kapel keken die avond welwillend op ons neer. En we zongen twee zeer katholieke liederen: 'O God, die droeg ons voorgeslacht' (liedboek 90a) en 'De kerk van alle tijden' (liedboek 968, onder de titel 'De ware kerk des Heren'). Hoewel Van der Zwaag niet veel affiniteit heeft met het OFK, wil hij toch katholiek denken. Dat blijkt duidelijk uit stelling 38 van zijn 95 stellingen die hij achterin zijn boek heeft opgenomen: 'De belijdenis van de katholiciteit van de kerk is ook voor de kerken der Reformatie onopgeefbaar. De kerk is katholiek of zij is niet, zij is oecumenisch in de goede, Bijbelse zin van het woord, opdat zij één zijn (Joh.17:11)'.

Terugkeer: Eric Bouter

Redactie 1-6-17

Dat de traditionele 'terug naar Rome' – denkwijze behalve door Bram van de Beek ook door andere protestantse theologen wordt voorgestaan, is me duidelijk geworden uit de lezing van het vorig jaar verschenen proefschrift van de orthodox-gereformeerde predikant Eric Bouter. Zijn boek draagt de titel *Geloven op Gezag* (Boekencentrum Academic, 2016) en het gaat over de relatie tussen typisch protestantse theoloog Oepke Noordmans (1871-1956) en de even typisch rooms-katholieke theoloog John Henry Newman (1801-1890), Bouter stelt dat het protestantisme niet in staat is geweest de eenheid te bewaren, omdat het uiteindelijk de persoonlijke mening boven het gezag van de Kerk stelt. '500 jaar Reformatie, waarin ieder zich beriep op de Bijbel of op een aanwijzing van de Geest, hebben laten zien dat we niet zonder het gezag van Rome kunnen', aldus de auteur in een interview met het RD. Hij concludeert dan ook:

'Mede door de vergelijking van Noordmans en Newman ben ik tot de overtuiging gekomen dat Rome de kerk is die aan de wereld is gegeven. Zoals met alle hervormingsbewegingen moet ook het goede van de Reformatie dáár worden binnengebracht'.

Flirtation: Amaltine Leene

Redactie 1-6-17

In het onlangs verschenen boek *Flirten met Rome* (Buijten & Schipperseijn, Amsterdam) onder redactie van Amaltine Leene wordt aandacht gevraagd voor het gesprek tussen Rome en de Reformatie. 'Protestanten naderen katholieken', zo luidt de ondertitel. Het is een interessante bundel geworden, waarin negen protestantse auteurs schrijven over wat hen boeit c.q. 'raakt' in het rooms-katholicisme. Ik ga daar niet op in, maar wijs er wel op dat ook in dit boek weer het woord *katholiek* als vanzelfsprekend geïnterpreteerd als *rooms-katholiek*.

Dat blijkt niet alleen uit de titel en de ondertitel, maar ook uit de artikelen in het boek zelf. Steeds weer wordt er gesproken over protestanten en katholieken, terwijl het vrijwel uitsluitend gaat over ervaringen van protestanten met de traditie van de rooms-katholieke tak van de Catholica. Ik heb daar in geen enkele recensie een kritische opmerking over gelezen, maar als lid van het OFK, dat aandacht vraagt voor het *katholiek* gehalte van alle christelijke kerken, mag ik dit misverstand wekkende punt niet verzwijgen.

De hoofdtitel van het boek, *Flirten met Rome*, heeft overigens wel de kritiek – om niet te zeggen: de woede – gewekt van Bram van de Beek. In het ND van 24 maart j.l. schrijft hij dat het niet gaat om vrijblijvend flirten, maar om de vraag: willen wij ons met elkaar verzoenen? 'De kerk is onze moeder. Met je moeder ga je niet flirten. Als je een breuk hebt met de moeder verlang je alleen naar verzoening.' De uitdrukking 'flirten' deugt volgens Van de Beek ook daarom niet, omdat de kerk het lichaam van Christus is. 'Er zijn armen en benen afgerukt. De metafoor van het flirten slaat dan

nergens op'. Het enige wat ons te doen staat is 'zo snel mogelijk te hechten, voordat het lichaamsdeel afsterft of zelfs het hele lichaam doodbloedt'. Dus terug naar Rome!

Geen bisschop - wel een katholieke scriba van de PKN

Hans Kronenburg 19-12-16

Kon in de Nieuwsbrief van december vorig jaar nog vermeld worden dat de kans groot is dat de Protestantse Kerk in Nederland vrijwel zeker het bisschopsambt gaat invoeren – nu we een jaar verder zijn is duidelijk geworden dat het feest niet doorgaat: de PKN krijgt geen bisschoppen.

Ik heb daar een dubbel gevoel bij: aan de ene kant betreur ik het. Nu toch de hele kerkstructuur op de schop gaat was het de tijd geweest om meteen maar door te pakken. Ik vond het opvallend dat de scheidende scriba van de kerk, dr. Arjan Plaisier, zich de laatste tijd in woord en geschrift zeer positief uitsprak over een 'predikant-bisschop', een door de classicale vergadering benoemde predikant met bepaalde bisschoppelijke taken. Ook in de door Plaisier geschreven nota *Kerk 2025 – een stap verder* staan alleen

maar goede dingen over deze figuur. In zijn slotconclusie stelt hij zelfs dat de naam *predikant-bisschop* de meest logische zou zijn.

Toch staat even verderop in diezelfde nota dat het moderamen van de synode de voorkeur geeft aan de naam *regiovoorzitter*. Het lijkt erop dat de scriba door het moderamen is teruggefloten. Waarom? Omdat men bang was voor mogelijke weerstand tegen het woord 'bisschop' in de titel *predikant-bisschop*. Dat riekt immers naar hiërarchie. En daar zijn protestanten allergisch voor. Dus ziet men ervan af. 'Wellicht is de tijd er nog niet rijp voor'.

Ik vind het onbegrijpelijk dat kerkelijke bestuurders, die geacht mogen worden te weten dat er in de oecumene ook niet-hiërarchische bisschopsprofielen ontwikkeld zijn (b.v. in de Kerk van Zuid-India), zich op deze manier door onberedeneerde angst laten leiden. De journalist Daniël Gillissen formuleerde het in het *Nederlands Dagblad* van 21 april haarscherp: 'Het is overduidelijk dat de Protestantse Kerk niet zit te wachten op een bisschop in de negatieve zin van het woord. Maar om op basis van de onderbuik de meest logische keuze niet te maken is vreemd'.

Maar de door het moderamen voorgestelde kleurloze naam *regiovoorzitter* is het ook niet geworden: in de novembersynode is gekozen voor de naam classis-predikant – eveneens een kleurloze en voor buitenstaanders onbegrijpelijke naam. Dan was de titel *moderator*, zoals we die kennen uit de *Church of Scotland*, heel wat beter geweest. Maar blijkbaar wilde de synode duidelijk maken, dat de PKN een

gereformeerde kerk is en blijft. De classis geldt immers in het gereformeerde kerkrecht de grondvergadering van de kerk. En zo zijn we weer terug bij af.

Toch ben ik achteraf gezien blij dat de bisschop er niet komt – althans de bisschop zoals men die voor ogen had. Het was toch een compromisfiguur geworden, geen boter en geen vis. Kortom een figuur die de katholieke allure mist. Intussen blijft het wel jammer dat de synode de kans voorbij heeft laten gaan om het schip van de PKN in meer oecumenisch-katholiek vaarwater te sturen. Zij zou er wel bij varen. Maar, wie weet, gaat

de nieuwe scribe dr René de Reuver, een katholiek denkend teholoog, van wie bekend is dat hij een voorstander is van invoering van het bisschopsambt, dit punt opnieuw op de synodale agenda zetten...

Protestants eerherstel van de eucharistie

Hans Kronenburg 1-12-16

'Als rooms-katholiek heb ik moeite met de beperkte sacramentele beleving van veel protestantse gelovigen. De grote waardering voor het Woord gaat bijna altijd gepaard met een onderwaardering van het sacrament van de eucharistie/het heilig avondmaal'. Aldus de bisschop van Den Bosch mgr Gerard de Korte tijdens het symposium *Alle protestanten katholiek?* in de abdij van Berne Heeswijk.

Het is het bekende verwijt dat protestanten al eeuwen lang te horen krijgen. Hoe terecht dit verwijt ook is, ik wil er toch op wijzen dat er binnen het protestantisme ook altijd stemmen geklonken hebben die vroegen om eerherstel van de eucharistie.

Denk bij voorbeeld aan de Liturgische Beweging, aan het Limarapport van de Wereldraad van Kerken en – recent – aan het visiedocument van de Liturgische Kring. Steeds is de boodschap: de kerken van de reformatie hebben zeer tot hun schade de eucharistie verwaarloosd, het wordt hoog tijd daar verandering in te brengen.

En inderdaad, hier en daar is er meer aandacht ontstaan voor het avondmaal, maar meestal betreft het dan zg. 'liturgische gemeentes'. Maar sinds kort doet zich een nieuw en opmerkelijk verschijnsel voor: ook in orthodox-gereformeerde kring wordt gepleit voor eerherstel van de de eucharistie – soms zelfs met een beroep op rooms-katholieke theologen.

Protestanten zitten op een dwaalweg

Zo luidde de kop boven een artikel in het *Nederlands Dagblad* van 20 mei j.l. Het betreft een interview met Dr. Edward van 't Slot, bijzonder hoogleraar systematische theologie aan de RU Groningen, en Dr Bert de Leede, oud-docent Praktische theologie aan de PthU, naar aanleiding van de verschijning van de bundel *Discipelschap. Een theologische peiling* (Boekencentrum 2016).

In plaats van cursussen en trainingen komen beide theologen met een opvallende boodschap: laten we vaker avondmaal vieren., Liefst elke zondag. Of nog vaker, ook op momenten die erom vragen doordeweeks. Nu gebeurt dat in de meeste kerken van de calvinistische traditie maar vier of vijf keer per jaar. Van 't Slot noemt dat 'verwaarlozing van het avondmaal'. En hij voegt eraan toe: 'Ik vrees dat we ernstig dwalen in dit opzicht en ik vind dat het tijd is om dit opnieuw te overwegen, nu meteen, en serieus'. En De Leede zegt in datzelfde interview: 'Wij hebben in Nederland Woord en Sacrament uit elkaar gehaald. Dat is eigenlijk vreemd. De prediking leidt je naar het avondmaal. Je staat op, je gaat naar voren, je knielt, je ontvangt. Avondmaal is te toeigenen wat je in het Woord hebt ontvangen'.

De oecumene

Interessant is dat beide theologen zich tot deze 'katholieke' visie op het sacrament geïnspireerd weten door geluiden uit de oecumene: Van 't Slot verwijst naar de eucharistische praktijk van de de anglicana, De Leede naar de christelijk-gereformeerde missioloog Stefan Paas en de rooms-katholieke Borgman. Vanwege de beschikbare plaatsruimte beperk ik me in het vervolg tot De Leede's artikel *Meer kerk in een tijd van minder kerken. Wat ging er mis in onze protestantse traditie?* (Wapenveld, februari 2016, 26-31) [i]. Daaruit valt af te leiden dat de auteur een beetje jaloers is op de oud-katholieke, anglicaanse en rooms-katholieke ecclesiologie met hun sacramentele visie op de kerk, maar ook dat hij reserves heeft.

Een eucharistische ecclesiologie?

In zijn Wapenveldartikel bespreekt De Leede uitvoerig de studie van Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een post-christelijke samenleving* (2015), waarin niet zozeer gepleit wordt voor eeerherstel van de eucharistie, maar ook voor een **eucharistische ecclesiologie**. 'Paas pleit voor een eucharistische ecclesiologie. Ook hij voert een pleidooi voor de kerk die leeft uit haar liturgie, uit de eenheid van Woord en Sacrament, met een zeer geregelde viering van het Heilig Avondmaal. Dit ben ik zeer met hem eens. Maar hier vind ik het boek te snel gaan, te gemakkelijk grote stappen maken. Ik meen te begrijpen wat Paas bedoelt met zijn pleidooi voor een eucharistische ecclesiologie, en ik deel zijn verlangen. Maar daar zijn orthodox-gereformeerde christenen niet zomaar. Daar is (veel) meer voor nodig dan het aantal avondmaalsdiensten van 4 of 5 per jaar via 12 naar 24 en zo mogelijk 52 brengen, met wat aanpassingen in de liturgische gewoonten om een en ander logistiek vlot te laten verlopen. Natuurlijk zal Paas dat beamen, maar hij maakt niet voldoende duidelijk dat er een echt ander, noem het **mystiek, kerkbesef** vereist is'.

Het Lichaam van Christus

Voor zo'n mystiek kerkbesef, dat zich overigens maar moeilijk verdraagt met de gereformeerde visie op de kerk (zie art. 28 NGB), kunnen we – aldus De Leede – beter terecht bij Van de Beek's studie *Lichaam en Geest van Christus*, 'bij de kerk van ambt en sacrament, een ecclesiologie waarbij de kerk als het Lichaam van Christus voorafgaat aan persoonlijk geloof, discipelschap, et cetera. Die noties, van de mystiek van de kerk, mis ik bij Paas. Wij protestanten zijn niet zomaar bij een eucharistische ecclesiologie. Lutheranen wellicht uitgezonderd, maar die zijn daar weer vaak te vrijzinnig voor. In mijn somberste momenten denk ik wel eens dat je eerst 'protestant-af' moet zijn, om je die eucharistische ecclesiologie toe te eigenen. In elk geval zie ik dan de kerk van de grote katholieke traditie voor mij, waar oecumeniciteit gaat voor denominatie, waar de kerk altijd veel meer is dan wat ik ervan zie, en dan wij ervan maken'.

Mystiek Lichaam

Behalve naar van de Beek verwijst De Leede ook met instemming naar de studie van de rooms-katholieke theoloog Erik Borgman *Waar blijft de kerk? Gedachten over opbouw in tijden van afbraak* (2015). Borgman is kritisch over de kerk, niet in het minst ten aanzien van zijn eigen kerk en de manier waarop zij omgaat met haar visie en missie. Er is veel om treurig van te worden. Maar, schrijft De Leede, daarmee is volgens Borgman het verhaal van de kerk niet uit. 'Kerk ontstaat telkens weer waar mensen, voorgangers en gelovige parochianen, in beweging komen, geraakt door een vreemde Stem, een roep van de overzijde. Bij Borgman is de kerk een verborgen, mystiek lichaam, dat er is, als Lichaam van Christus, met als voedingsbron de eucharistie, en met als gestalte van continuïteit het ambt. In dat licht proef je bij Borgman de verwonderde dankbaarheid voor paus Franciscus'.

De Leede besluit zijn artikel met te zeggen dat de visie van Paas aangevuld dient te worden met die van Borgman. Een missionaire kerk kan niet zonder haar mystieke wezen. De kerk rust niet op het geloof van mensen. 'Het wezen van kerk ligt niet in het feit dat ze een verzameling is van gelijkgestemden en gelijkgezinden is, maar dat ze als Lichaam van Christus ons voorafgaat. De lezing van het boek van Borgman kan daarbij zeer helpend zijn, als een oefening in een *eucharistische spiritualiteit*'.

Protestants-katholiek

Als lid van de Liturgische Kring en van het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit herken ik veel van wat De Leede schrijft over de kerk en het sacrament van de eucharistie. Ik hoop dat zijn moedige betoog gehoord zal worden, in eigen kring en daarbuiten. Maar hij maakt mijns inziens onvoldoende duidelijk dat in een eucharistische ecclesiologie de eucharistie als het lichaam van Christus en de kerk als lichaam van Christus elkaar volgens 1 Korintiërs 10: 16 en 17 wederzijds bepalen. Valt deze visie op de kerk te verenigen met die van een protestant? Soms vraag ik mij af of De Leede eigenlijk niet diep in zijn hart katholiek (niet: rooms-katholiek!) denkt, maar als het erop aankomt toch geen afscheid kan/wil nemen van de gereformeerde traditie. Maar misschien hoeft hij daar helemaal geen afscheid van te nemen. Het zou interessant zijn te onderzoeken of Calvijn ook niet zoiets als een eucharistische

ecclesiologie kent. Volgens deskundigen als Rudolf Boon en Herman Speelman heeft Calvijns kerkvisie wel degelijk een eucharistische spits en heeft hij zijn visie op de tucht en de ambten ontwikkeld met het oog op het zuiver houden van de eucharistie. De gereformeerde traditie is veel katholieker dan calvinisten waar willen hebben. Je hoeft niet of 'protestant-af' te zijn om je een eucharistische ecclesiologie toe te eigenen, je moet er wel katholiek voor zijn. Misschien moeten De Leede, Paas en ook Borgman het visiedocument van de Liturgische kring en Katholiek Appel van het OFK maar eens lezen: daar staat het allemaal al in...

Hans Kronenburg

Barend Kamphuis: een katholiek theoloog

Redactie 21-12-15

In september nam Dr Barend Kamphuis, lid van de stuurgroep van het OFK, afscheid als hoogleraar systematische theologie aan de Theologische Universiteit in Kampen. Het feit alleen al dat deze vrijgemaakt-gereformeerde theoloog lid is van het OFK geeft aan dat het thema katholiciteit heel belangrijk voor hem is.

Het zegt ook iets over de veranderde visie op de kerk die zich de laatste jaren heeft voltrokken binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv) - of misschien moet ik zeggen: de veranderde visie op katholiciteit binnen die kerk. Wie daarvan een goed beeld wil krijgen leze het derde deel van de feestbundel die Kamphuis bij zijn afscheid werd aangeboden:

Weergaloze kennis. Opstellen over Jezus Christus, Openbaring en Schrift, Katholiciteit en Kerk, Boekencentrum 2015. Dit deel begint met een uitdagend artikel van Bram van de Beek, 'Katholiciteit en Kerk. Vrijgemaakten en ecclesiologie', waarin hij de visie van Klaas Schilder, de grondlegger van de GKv, vergelijkt met die van Barend Kamphuis. Het is niet zo dat Kamphuis Schilders typisch katholieke opvatting, dat er maar één ware kerk kan zijn, heeft losgelaten. Ook volgens Kamphuis is er maar één waarheid – Christus – maar die ene waarheid laat zich niet zo maar identificeren met een geïnstitutionaliseerde kerk. Dat wist Schilder ook wel, maar Kamphuis heeft meer dan Schilder oog voor de onvolmaaktheid van de kerk en voor haar gebrokenheid. In de tijd tussen hemelvaart en wederkomst is kerk zijn altijd onderweg zijn. Voor Kamphuis is dat echter geen argument tegen, maar juist een stimulans vóór het zoeken naar de eenheid van de (zichtbare) kerk. Daarom is hij betrokken bij de orthodox-gereformeerde Nationale Synode, maar doet hij ook enthousiast mee in het OFK. Van de Beek vindt trouwens wel dat de vrijgemaakten ten gevolge van congregationalistische en evangelische invloeden het katholieke erfgoed van Schilder dreigen te verkwanselen en beschouwt diens ecclesiologie daarom als een broodnodig tegenwicht.

Ook uit de andere artikelen van deze feestbundel blijkt dat de GKv – mede geïnspireerd door Kamphuis – een opmerkelijke openheid vertonen naar de oecumene. Niet alleen de namen van Calvijn, Herman Bavinck en Abraham Kuyper passeren de revue, maar ook die van Augustinus, Karl Barth en vooral Dietrich Bonhoeffer, de grote liefde van Kamphuis. Aan hem zijn maar liefst vier artikelen gewijd. Maar het meest opvallend is de naam van bisschop John D. Zizioulas van Pergamum, vertegenwoordiger van de kerk die wel het verst van de GKv afstaat (of toch niet?): de Oosters Orthodoxe Kerk. Aan deze toonaangevende theoloog wijdt Paul Voorberg een goed leesbaar artikel, dat bij mij de volgende overweging oproept. Net als voor Schilder en Kamphuis is katholiciteit voor Zizioulas een eschatologische grootheid. Maar volgens Zizioulas wordt die katholiciteit zichtbaar in de eucharistie onder voorzitterschap van de bisschop als representant van de verheerlijkte Christus. Dat is ook het uitgangspunt van het *Katholiek Appel*, het visiedocument van het OFK. Ik ben eigenlijk best benieuwd hoe deze orthodoxe visie op katholiciteit zich verhoudt tot de visie van de vrijgemaakte Kamphuis, die ook ondertekenaar is van het genoemde *Katholiek Appel*...

Franciscus oecumenicus

Hans Kronenburg 21-12-15

Een van de meest boeiende kanten van paus Franciscus is dat hij op allerlei terreinen grenzen doorbreekt, niet alleen op sociaal, maatschappelijk en moreel gebied, maar ook theologisch. Sommigen zeggen dat hij met olifantspoten door de porceleinkast loopt, anderen herkennen er iets in van het nonconformistische optreden van Jezus, wiens representant hij geacht wordt te zijn.

Ik zie er signalen in van een katholiciteit, die de traditionele roomse interpretatie van dat begrip openbreekt in de richting van een meer oecumenisch-katholieke, soms zelfs protestantse benadering. Ik wijs op drie dingen die mij in het afgelopen half jaar opvielen.

In zijn toespraak ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van het instituut van de bisschoppenconferentie voerde de paus een pleidooi voor een meer collegiaal bestuur van de kerk. Hij wil dat zijn collega-bisschoppen meer invloed krijgen. Daarmee zou de kerk terugkeren naar de gedecentraliseerde cultuur die in de vroege kerk gebruikelijk was (en in de orthodoxe, oud-katholieke en anglicaanse kerken nog gebruikelijk is). Een meer collegiale bestuursvorm zal echter ook gevolgen hebben voor de positie van de paus. Die moet weliswaar de 'gids' zijn van de kerk, maar hij mag er niet 'boven staan'. Hij is gelovige met de gelovigen. 'De paus', aldus Franciscus, bevindt zich in de kerk als een gedoopte katholiek onder andere gedoopte katholieken en onder de bisschoppen is hij een bisschop onder de bisschoppen.' Wat is deze uitspraak van de paus anders dan een bevestiging van het in de oecumenische dialoog gegroeide inzicht dat een ambt in de kerk van Christus altijd op een persoonlijke, maar ook op een collegiale en communale manier gestalte moet krijgen?

Dat de doop voor paus Franciscus van fundamentele betekenis is voor de oecumene blijkt ook uit een recente uitspraak tijdens zijn bezoek aan de lutherse gemeente in Rome. Toen een Duitse lutherse vrouw, die getrouwd is met een rooms-katholieke Italiaan hem vroeg wanneer ze nu eindelijk samen met haar man ter communie mocht gaan, verwees de paus niet naar de gangbare theologische obstakels, maar naar de doop: 'Ik vraag mezelf af: hebben we niet dezelfde doop? Als we dezelfde doop hebben, moeten we dan niet samen op weg gaan? Het is niet aan mij om u daartoe toestemming te geven, want het is niet mijn competentie.' Maar hij citeerde vervolgens wel de apostel Paulus: 'Eén doop, één Heer, één geloof' (Efeziërs 4:5), waarna hij besloot met de veelzeggende woorden: 'Spreek tot de Heer en ga verder. Meer durf ik u nu niet te zeggen'. Zegt de paus hier niet tussen de regels door dat de doop het enige criterium is voor intercommunie? En erkent hij daarmee niet de grote betekenis van de in de oecumene gegroeide visie op de doop als basis van de oecumene?

Een derde grensdoorbrekende uitspraak komt niet direct van de paus zelf, maar van zijn hoftheoloog, de Italiaanse kapucijnnermonnik Reiniero Cantalamessa. In zijn preek voor de generale synode van de Kerk van Engeland op 24 november j.l. over Haggai 1:8: 'Ga naar de bergen, haal hout en herbouw mijn huis' herinnerde hij aan de komende viering van 500 jaar Reformatie. Hij noemde het voor heel de kerk van levensbelang dat deze gelegenheid niet verspild wordt door mensen die gevangen blijven in het verleden door het eigen gelijk te halen. Wij moeten opnieuw beginnen bij de persoon van Jezus en teruggaan tot de tijd van de apostelen. Met de apostel Paulus moeten we de gekruisigde Christus verkondigen: Hij is de Heer. Dat is het artikel waarmee de kerk staat en valt. De kerk moet heel de christenheid in staat stellen de vruchten te plukken van de Reformatie, 'na haar te hebben bevrijd van enkele vervormingen die door de hitte van de strijd en door latere controversen zijn veroorzaakt.' Als voorbeeld noemde hij de rechtvaardiging door het geloof, een centraal thema in de theologie van Luther. 'De rechtvaardiging door het geloof behoort door heel de kerk gepreikt te worden, 'met nog meer ijver dan voorheen' – niet meer in tegenstelling tot de goede werken ('die kwestie is inmiddels opgelost'), maar in tegenstelling tot de claim van veel tijdgenoten, 'dat zij zichzelf kunnen redden dankzij kennis, wetenschap, technologie of hun zelfgemaakte spiritualiteit.' Verder zei Cantalamessa dat niets belangrijker is dan Christus' verlangen naar eenheid te vervullen, zoals het evangelie zegt. De Anglicaanse Kerk als brugkerk tussen Rome en de Reformatie heeft daarvoor een speciale verantwoordelijkheid. Wat gebeurt er in deze preek anders dan dat vanuit het Vaticaan een oproep gedaan wordt het centrale thema van de Reformatie vruchtbaar te maken wordt voor 'de hele kerk' en daarmee Luthers erfenis te erkennen als voluit katholiek? Al met al, het oecumenisch klimaat mag de laatste jaren guur geworden zijn, op allerlei plekken zijn hoopvolle signalen van katholiciteit waar te nemen, zowel op het protestantse als op het rooms-katholieke erf. Het is voor ieder christen van groot belang die te zien en zich erdoor te laten inspireren!

Hans Kronenburg

De bisschop komt er aan

Redactie 21-12-15

In de vorige Nieuwsbrief (Pinksteren 2015) kwam al even de nota Kerk 2025 ter sprake, waarin Dr Arjan Plaisier, de scribe van de synode, voorstelt het bisschopsambt in te voeren in de PKN – al wordt het woord 'bisschop' angstvallig vermeden.

Inmiddels zijn we een half jaar verder en het ziet er naar uit dat de bisschop er komt. Dat is een opmerkelijk gegeven, temeer daar de laatste tijd ook in ander verband gepleit wordt voor invoering van het bisschopsambt – vaak vanwege 'de nood der tijden.'

Zo zei Dr Bert de Leede in een interview met het ND van 13 juni bij zijn afscheid als docent praktische theologie aan de PthU, dat er 'een nieuw soort dominee' nodig is: een theologisch en spiritueel sterke persoonlijkheid, die iets van een apostel heeft en van een non-conformist: iemand met een onafhankelijke geest, zowel ten opzichte van de maatschappij als ten opzichte van zijn kerkelijke gemeente.

En boven die sterke persoonlijkheid moet dan een 'bisschopachtige figuur' staan: 'iemand die meeleeft met predikanten, hen aanmoedigt en begeleidt, maar ook op hen toeziet en eventueel zelfs doorzettingsmacht over hem uitoefent'.

De Leede tekent daarbij aan dat deze opziener geen solist is, maar handelt in samenspraak met collega-opzienaars. Volgens hem loopt de jongste generatie predikanten die hij heeft opgeleid wel warm voor deze tweeledige oplossing: 'ze zien het nut in van steun en leiding door de bovenplaatselijke kerk.'

Eind augustus nam ook Dr Leo Koffeman afscheid als docent kerkrecht en oecumenica aan de PthU met een afscheidscollege, getiteld 'Moet kunnen? Over de ruimte voor wijziging van de kerkorde'. Aan het slot van zijn betoog pleit hij ervoor niet vast te blijven zitten in de vanzelfsprekendheden van het presbyteriaal-synodale stelsel. Onder het hoofd 'Episkopé' verwijst hij dan naar de scenario's die in het rapport Kerk-2015 genoemd worden om de stroperigheid van dat systeem te doorbreken. Die zijn verschillend al naar gelang hun inbedding in de kerkelijke structuur, maar ze hebben gemeen dat een grotere bevoegdheid gelegd wordt bij personen. 'Ik heb het niet bedacht, maar als je het mij vraagt wijst hier alles in de richting van een bisschop die ingekaderd is in een meer collegiale structuur. Let wel, ik heb het dan dus over een eigen protestantse vormgeving van het episcopaat, niet over een kopie van de rooms-katholieke bisschop die we kennen.' Maar tegelijk moet gezegd worden, aldus Koffeman, dat de 'bevoegde ambtsdrager' zoals die in Kerk 2025 in beeld komt op een aantal punten veel lijkt op het profiel van de bisschop zoals dat vandaag de dag in veel oecumenische dialogen naar voren komt. 'En als het eruit ziet als een bisschop en klinkt als een bisschop, waarom zouden we het dan ook maar niet gewoon bisschop noemen?'

Inmiddels heeft de synode in zijn vergadering van vrijdag 13 november unaniem besloten dat deze bisschoppelijke figuur er gaat komen. Alle grote dagbladen schreven erover. Voor Trouw was het zelfs voorpagina-nieuws. De vraag is echter of wij nu blij

moeten zijn met dit besluit. Ik aarzel. Als het de kant uitgaat van een manager-bestuurder, gefabriceerd naar eigen protestants model ben ik er tegen. Dan liever een voluit presbyteriaal-synodale kerk. Als het een bisschop gaat worden naar oecumenisch-katholiek model ben ik er voor. Want een bisschop die aan de kerk van Christus een persoonlijk gezicht geeft, ingebed is in collegiale overlegstructuren en gekozen is door de gemeente kan een zegen zijn voor de kerk - en misschien ook wel voor de samenleving. Naar zulke bisschoppen wordt reikhalzend uitgezien!

Tomás Halík over het Veni Sancte Spiritus

Redactie 4-5-15

Onlangs verscheen de Nederlandse vertaling van de bestseller *Geduld met God*, van de Tsjechische priester-filosoof Tomáš Halík. Het is een 'prachtig intellectueel en spiritueel boek' (Trouw), waarin de schrijver ons aan de hand van het verhaal van Zacheüs uitdaagt om in gesprek te gaan met de seculiere, zoekende mens van deze tijd. Halík is van mening dat de kerk zich in het verleden te veel verschanst heeft in dogma's en de mystieke dimensie van het geloof verwaarloosd heeft. Daardoor heeft zij veel mensen van zich vervreemd.

'De Bijbel leidt ons naar de waarheid niet met behulp van definities en theoretische systemen, maar juist via verhalen, grote en kleine drama's – zoals het verhaal van Zacheüs – en duizenden andere verhalen' (...) Willen we in onze tijd over goddelijke zaken spreken, dan moeten we bepaalde woorden gezond maken en weer tot leven

wekken, want ze zijn uitgeput door de last van de vele betekenissen die mensen door de eeuwen heen eraan opgedrongen hebben.

Het is een project dat herinneringen wekt aan woorden uit een oud kerklied, een vurig smeekgebed tot Gods Geest: *Maak warm wat koud is, bevochtig wat droog is, genees wat ziek is, maak los wat stram is geworden is*. Eén bede kunnen we er wellicht nog aan toevoegen: *breng dichterbij wat veraf is!*

De PKN op de schop

Redactie 4-5-15

Er is enige reuring ontstaan in de PKN vanwege de nota 'Kerk naar 2025' van synodeseecretaris dr

Arjan Plaisier. Begrijpelijk, want er in staat klinkt nogal revolutionair, zelfs zodanig dat de hele PKN organisatorisch op haar kop gezet lijkt te gaan worden.

Het meest opvallend is de geopperde mogelijkheid om de 75 classicale (regionale) vergaderingen wegens gebrek aan menskracht op te heffen. Daarvoor in de plaats zouden dan acht regionale synodes komen, met aan het hoofd evenzoveel 'capabele predikanten met bisschoppelijke gaven'.

Ieder van hen krijgt bepaalde bevoegdheden, met name als het gaat om conflictbemiddeling. De commentator van het ND betitelde deze figuur al als 'een soort halve bisschop'. Ik kan daar op deze plek niet breed op ingaan, maar beperk me tot drie opmerkingen:

(1) Ik heb niets tegen bisschoppen, mits ze zich niet gaan gedragen als managers of bureaucratische regelneven. Want dan zijn we nog verder van huis! Maak er dan liever geen halve, maar hele bisschoppen van, geen 'roomse prelaten', maar herderlijke *episkopoi* ('omzieners'), zoals aanbevolen in het Limarapport en recentelijk in het document *The Church*: mannen/vrouwen met een persoonlijk gezicht, ingebed in een collegiale overlegstructuur en gekozen door de gemeenten. Dat bengt me op het tweede:

(2) Ook in deze nota wordt weer gesuggereerd dat een presbyteriaal, een congregationalistisch en een episcopaal kerkmodel elkaar uitsluiten. Maar dat is een achterhaalde visie. In de oecumene wordt al jarenlang gewerkt aan een 'episcopopresby-gationeel' kerkmodel, waarin recht gedaan wordt aan de sterke punten van alle drie de tradities. De kerk van Zuid-India is daar een mooi voorbeeld van. En - niet te vergeten - het model dat jaren geleden al op tafel is gelegd door ds J.M.Gerritsen, voorzitter van het Hilversums Convent. Zijn nota 'Visioen: een episcopale Hervormde Kerk in Nederland' (1960) is als bijlage te vinden in mijn dissertatie, *Episcopus Oecumenicus*, 504- 507. Misschien is het een idee om dat document te bespreken in de synode.

(3) Het verdient naar mijn inzicht aanbeveling om bij de vorming van regio's niet te focussen op acht, maar op zeven regio's, conform de zeven bisdommen van de RK Kerk. Dat zal de oecumenische verhoudingen ten goede komen, omdat er veel gemakkelijker dan tot nu toe kan worden samengewerkt op liturgisch, diaconaal en missionair gebied. Daarmee zouden niet alleen de afzonderlijke kerken gediend zijn, maar de hele samenleving.

Al met al, 'Kerk naar 2015' is een mondig stuk, dat als basis kan dienen om op voort te bouwen in de richting van een meer katholieke kerkstructuur.

De Paasdatum

Redactie 4-5-15

christenen op dezelfde dag'. Het betreft het recente voorstel van de koptisch-orthodoxe paus Tawadros II om in de toekomst zowel in het Oosten als in het Westen het Paasfeest te gaan vieren op de derde zondag van april.

Daar is een paar dagen later op gereageerd door respectievelijk ds Jan Groenleer (chr.geref – voorzitter van het deputaatschap Kerk en Israël) en Rien van den Berg (vrijgemaakt – redacteur ND en dichter). De eerste was ertegen, de tweede was er voor. Onderstaand artikeltje, bedoeld als ondersteuning en nadere concretisering van het artikel van Groenleer, is op 13 mei geplaatst, maar helaas in nogal verminkte vorm. Hier volgt de door mij ingestuurde versie.

In aansluiting op het uitstekende artikel van Jan Groenleer (ND 11 mei) wil ik nog de volgende overwegingen inbrengen in de discussie. Als we zoeken naar een paasdatum die niet alleen een einde maakt aan de eeuwenlange controverse tussen oosterse en westerse christenen, maar ook recht doet aan de onlosmakelijke band tussen het christelijke en het joodse paasfeest, dan dienen we twee uitersten te vermijden: het ene uiterste is dat we – net als de Quartodecimanen in de tweede eeuw – Pasen gaan vieren op de 14e Nisan, de datum van Pesach. Daarmee zouden we de indruk wekken het joodse paasfeest te willen annexeren. Dat moeten we niet willen. Het andere uiterste is dat we een datum kiezen zonder enige relatie met Pesach. Daarmee zouden we de band met de synagoge doorsnijden. Dat moeten we evenmin willen. De meest verstandige oplossing is daarom: vasthouden aan de paasdatum zoals vastgesteld op het concilie van Nicea (325): de zondag na de eerste volle maan in de lente. Daarmee wordt recht gedaan aan het specifieke van het christelijke paasfeest, dat Christus is opgestaan op de eerste dag van de week, de zondag, terwijl tegelijk Pesach het referentiepunt blijft. Dit voorstel is overigens niet nieuw. Reeds in 1977 werd tijdens een inter-orthodox beraad in Chambésy (Frankrijk) voorgesteld de regel van Nicea te blijven volgen en voor het vaststellen van de lentenachtsevening geen verouderde kalendertabellen meer te gebruiken, maar moderne astronomische methodes, met als uitgangspunt de meridiaan van Jeruzalem. In 1997 werd op de Aleppo consultation, georganiseerd door de Wereldraad van Kerken en de Middle East Council of Churches, besloten dit voorstel bij wijze van aanbeveling door te sturen naar de kerken. De intentie ervan was een einde te maken aan de steeds weer oplaaiende discussie over de paasdatum, zonder te vervallen in één van de bovengenoemde uitersten. Ik weet niet wat er met dit voorstel gedaan is, maar het is belangrijk genoeg om in 2015 opnieuw op tafel te leggen. In elk geval is het oecumenischer dan het voorstel dat nu op tafel is gelegd door de Koptisch-Orthodoxe Kerk en de Rooms-Katholieke Kerk. Als dat zou worden aangenomen zou de christelijke oecumene, om met de apostel Paulus te spreken, zich losmaken van de wortel die haar draagt: de synagoge. Ik roep de Raad van Kerken in Nederland dan ook op om in actie te komen en te onderzoeken hoe dit heilloze plan kan worden tegengehouden.

Noot

De kwestie van de paasdatum raakt natuurlijk niet in directe zin de thematiek van ons Forum, maar heeft wel alles te maken met de katholieke traditie waarin wij sinds Nicea 325 staan. Van Ruler heeft mij geleerd dat de oorsprong van alle katholiciteit niet in Genève, Utrecht of Rome ligt, maar in Jeruzalem. Anders gezegd: als de kerken met dit voorstel meegaan verloochenen zij hun gezamenlijke afkomst: de synagoge.

Ik heb mijn artikeltje dan ook naar de Raad van Kerken gestuurd, in de hoop dat die er iets mee doet.

Lumen Gentium, de oecumene en de PKN

Redactie 15-12-14

Op 21 november j.l. publiceerde de rooms-katholieke theoloog Hendro Munsterman, medeondertekenaar van het KATHOLIEK APPEL, op zijn blog een artikel waarin hij zijn lezers eraan herinnert dat op die datum, 50 jaar geleden, tijdens het Tweede Vaticaans Concilie, definitief de bekering van de Rooms-Katholieke Kerk tot de oecumenische beweging bevestigd werd.

Toen werden namelijk twee belangrijke documenten afgekondigd, respectievelijk over de kerk (*Lumen Gentium*) en over de oecumene (*Unitatis Redintegratio*).

De grote verschuiving die toen binnen de rooms-katholieke theologie plaatsvond, is de erkenning dat de Kerk van Christus niet eenvoudigweg samenvalt met de Rooms-Katholieke Kerk. Gedurende de vijftig jaar daarna is er veel gebeurd. Op plaatselijk niveau kwamen gemeenten en parochies bijeen om samen te bidden, te leren en – zeker aanvankelijk – de eucharistie te vieren – maar de laatste tijd daar de klad in gekomen en lijken sommigen zich liever op eigen kerkelijk erf terug te trekken.

Munsterman citeert een recente uitspraak van Paus Franciscus: *We zondigen tegen de wil van Christus, omdat we ons blijven concentreren op onze verschillen, terwijl onze gedeelde doop vele malen belangrijker is dan deze verschillen. We hebben ieder in onze eigen kerk uitmuntende theologen, maar we moeten niet op hen wachten om tot overeenstemming te komen.* Ook herinnert hij aan de toespraak van broeder Alois, de prior van de oecumenische gemeenschap van Taizé, gehouden tijdens de Europese jongerenontmoeting, eind december 2013 in Straatsburg: *Komt er niet een moment dat we de moed moeten hebben om samen te komen onder hetzelfde dak, zonder te wachten tot alle theologische formules volledig geharmoniseerd zijn? Is het niet mogelijk onze eenheid in Christus uit te drukken, vanuit de overtuiging dat de nog bestaande verschillen ons niet scheiden?*

In landen als Duitsland, Zwitserland en Frankrijk zijn ter gelegenheid van 50 jaar oecumenische toenadering in veel bisdommen oecumenische vieringen gehouden. Ook hebben diverse bisschoppenconferenties brieven geschreven over de actualiteit van beide conciliedocumenten. Maar, aldus Munsterman, in Nederland bleef het opvallend stil. Hij betreurt dat en besluit zijn artikel met een wens: 'In plaats van een taart met vijftig kaarsjes wens ik vandaag dat in mijn Katholieke Kerk – ook in Nederland – een nieuwe oecumenische wind mag waaien met wat meer moed, wat meer luisteren naar de Geest, wat meer creativiteit.'

Wie uit dit artikel meent te kunnen concluderen dat het de theologen zijn die de grootste vertragende factor vormen in de oecumene, vergist zich: juist op theologisch gebied is er de laatste 50 jaar heel veel creativiteit losgekomen. Ook het Vaticaan is betrokken geweest bij dialogen met orthodoxen, oud-katholieken, anglicanen,

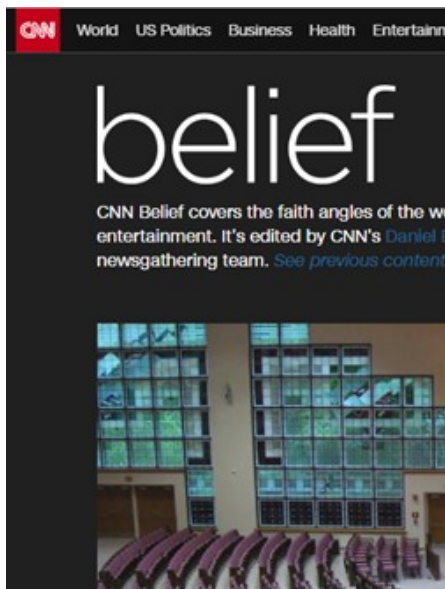
lutheranen, gereformeerden en pinksterkerken - die op hun beurt vaak ook onderling weer met elkaar in gesprek gingen. En steeds was de uitkomst: 'wat ons bindt is meer dan wat ons scheidt. Er zijn nog wel verschillen (vooral wat betreft het ambt en de sacramenten), maar die zijn oplosbaar.' Helaas bleef het daarna meestal stil, omdat de kerkleiding er voor terugschrok om de consequenties uit die dialogen te trekken. We moeten dus vaststellen: niet de theologen, maar de kerkleiders zijn het probleem!

En hoe staat het met mijn eigen Protestantse Kerk in Nederland, een kerk die het tastbare resultaat is van de dialoog tussen hervormden, gereformeerden en lutheranen? De synode heeft een aantal jaren geleden in een nota uitgesproken dat ze de oecumene hoog in het vaandel heeft staan. Sinds 2008 zijn er gesprekken gaande met de Pinksterkerken en onlangs besloot de synode in gesprek te gaan met vier kleinere gereformeerde kerken (christelijk gereformeerd, gereformeerd vrijgemaakt, Nederlands gereformeerd en voortgezet gereformeerd). Allemaal goed en mooi, maar wanneer begint het theologisch gesprek met de meer *katholieke* kerken, zoals de anglicanen, de oud-katholieken, de rooms-katholieken en – niet te vergeten (denk aan de vele uit het Midden-Oosten gevluchte migranten!) – de orthodoxen? De kerk is immers niet in 1517 begonnen. Wij delen ons geloof niet alleen met Luther en Calvijn, maar ook met Ignatius van Antiochie, Irenaeus van Lyon, Athanasius van Alexandrië en Augustinus van Hippo. Vier bisschoppen, zonder wie de kerk van Christus er anders zou hebben uitgezien.

Dat brengt me op een volgend punt. In Trouw van 30 oktober j.l. las ik dat de lutheranen binnen de PKN vinden dat ze er bekaaid van af zijn afgekomen bij de fusie van 2004. Eigenlijk is alleen hun grote 'kroonjuweel', het zegenen van homorelaties, officieel geaccepteerd. Toen ik dat las dacht ik: hoe kun je erover klagen dat je er bekaaid van af bent afgekomen als je geen enkele moeite hebt gedaan om in de fusiegesprekken je minstens even grote 'kroonjuweel' in te brengen: het bisschopsambt?! De volbloed lutherse Belydenis van Augsburg - die ook tot het confessioneel bestand van de PKN behoort! - gaat er immers als vanzelfsprekend van uit dat de kerk door bisschoppen geregeerd wordt (artikel 28). Ze mogen alleen geen wereldlijke macht hebben. De meeste lutherse kerken (Amerika, Zweden, Duitsland) hebben dan ook bisschoppen, maar de ooit uit Duitsland gevluchte lutheranen konden daar in ons door het calvinisme gedomineerde landje natuurlijk niet mee aan komen. Met als gevolg dat we nu, in de 21e eeuw, met een gefuseerde kerk zitten opgescheept, waarin geen wezenlijk gezag is: ieder doet wat goed is in eigen oog. Maar de tijden zijn veranderd en wij met hen: de theoloog Kees van der Kooi en synodesecretaris Arjan Plaisier deden onlangs een goed woord voor het bisschopsambt. Daarom, lutheranen, neem na vijf eeuwen reformatie jullie erfgoed eindelijk serieus en begin een actie voor invoering van het bisschopsambt! De tijd is er rijp voor. Een bisschop (m/v) als teken van eenheid, als hoeder van de geloofstraditie en als 'gezicht' naar buiten zou de PKN een echt katholieke uitstraling geven – zeker als dan ook nog alle voorgangers een boordje gaan dragen, niet alleen om herkenbaar te zijn in de trein, maar ook en vooral omdat een boordje herinnert aan de sacramentaliteit van het ambt – waar ik overigens niemand over hoor...

De twintigers en de liturgie

Redactie 15-12-14

'Veel Amerikaanse twintigers worden in toenemende mate aangetrokken tot hoogkerkelijke tradities – het Rooms-Katholicisme, de Oosterse Orthodoxie, de Episcopale Kerk. De oude liturgische vormen lijken zo zonder pretenties, zijn zo weinig gericht op 'cool' – en dat is verfrissend authentiek'. Aldus de constatering van de onder evangelicals bekende publiciste Rachel Evans (32) in een artikel voor het religieblog *Belief* van CNN. Uitvoerig beschrijft ze wat de millennials missen in de kerk en waarom met name de hoogopgeleiden onder hen weggaan. De evangelische kerken hebben vaak een helder theologisch verhaal, maar ze ontwijken de moeilijke vragen, vooral op het gebied van de ethiek. Als je daarmee voor de dag komt wordt vaak gezegd: je moet bidden om geloof.

Het gevolg is, aldus Evans, dat 'jonge evangelischen vaak het gevoel hebben dat ze moeten kiezen tussen hun intellectuele integriteit en hun geloof, tussen wetenschap en christendom, tussen mededogen en heiligheid.' Wanneer ze daar over spreekt met voorgangers is vaak hun reactie: 'Dus, wat je zegt is dat we hippere praisebands moeten inzetten.' 'Dit is het moment', schrijft ze dan, 'dat ik met mijn hoofd tegen het spreekgestoelte begin te bonken. Steeds weer is de aanname van christelijke leiders – en van evangelische leiders in het bijzonder – dat de sleutel om twintigplussers terug te trekken naar de kerk simpelweg ligt in wat stilistische aanpassingen: wat pittiger muziek, wat lossere diensten, een koffiehok in de ontmoetingsruimte, een voorganger die strakke spijkerbroeken draagt en een opgefriste website inclusief de mogelijkheid om om online giften over te maken.' Maar wat millennials werkelijk willen is niet een verandering van stijl, maar een verandering van inhoud. 'We verlaten de kerk niet omdat we daar de 'coole' factor niet vinden, maar omdat we daar Jezus niet vinden.' Blijkbaar, zo denk ik dan, vinden ze Hem wel in de liturgie van de hoogkerkelijke traditie, waarin het sacrament van de eucharistie centraal staat en alles gericht is op de ontmoeting met Christus.

Ook in ons land hoor je – niet alleen in evangelicale kringen, maar ook in de *mainstream*kerken steeds vaker roepen: als we 'de' jongeren willen bereiken moeten we de liturgie aantrekkelijker maken. De klassieke katholieke of protestantse rituelen, de vaste teksten, de oude liederen en gebeden – het zegt hen allemaal niets meer. Dat zal wel ten dele waar zijn. Maar er is ook een andere kant. Veel jongeren zoeken in de kerk authenticiteit, heiligheid en vooral: sacraliteit, omdat ze intuïtief beseffen: hier is God te vinden! Waarom zouden ze anders bij duizenden naar Taizé gaan? In een oud adventslied komt de regel voor: 'In 't Woord laat Hij zich

vinden, in avondmaal en doop.' (Liedboek 2013, nr 440, strofe 2). Het klinkt erg traditioneel, maar precies dàt is het geheim van de liturgie.

De Bijbel lezen met de kerkvaders

Redactie 15-12-14

In het septembernummer van het blad Pokroff staat een interview met pater Michel Van Parys, emeritus-abt van Chevetogne, over de actuele betekenis van de kerkvaders. Waarom zouden mensen van de 21e eeuw oude kerkvaders lezen uit de eerste eeuwen van de kerk? Van Parys noemt een aantal redenen:

- omdat de christelijke visie op God en de manier waarop een christen leeft fundamenteel gevormd zijn in de eerste eeuwen van het christendom. De kerkvaders zijn *leermeesters*, maar ook *leefmeesters*.
- de kerkvaders hebben in hun geschriften het gesprek gezocht met de filosofie en de spiritualiteit

van hun tijd. Door hun wijze van evangeliseren kunnen zij ons in onze tijd inspireren.

- zij hebben het menselijk hart geëxploreerd. Denk b.v. aan de beschrijving van de verzoeken van de woestijnvader Antonius Abt. Ze illustreren de strijd tussen goed en kwaad waarin een mens verwickeld is.
- in roerige tijden stonden zij voor de opdracht een samenghangende visie op God en de mens en een christelijke identiteit te ontwerpen.
- ook in hun dogmatische geschriften over de Drie-ene God, de menswording, de kerk en de sacramenten wilden de kerkvaders vóór alles exegeten, uitleggers van de Schrift zijn. Tweederde van hun werken is dan ook exegetisch. Van Parys: 'Het zijn commentaren, maar vooral preken. Zij hebben de bakens gezet – voor alle kerken, zij zijn ons aller vaders! Hun filosofische achtergrond is niet meer de onze, maar die blijvende bakens moeten steeds weer worden geactualiseerd.'

Ook buiten 'professionele kringen' is grote interesse voor hoe de kerkvaders de bijbel hebben gelezen'. En dan verwijst hij naar het recent verschenen boek *Reading the Gospels with the Early Church. A Guide*, edited by Tamara Grdzeldze, uitgave World Council of Churches, Geneva 2013. Het is geschreven om christenen aan te moedigen in oecumenisch verband de Bijbel te gaan lezen, met gebruikmaking van commentaren van de leraars van de vroege kerk. Zij zijn onze gemeenschappelijke 'vaders in het geloof' en de sprekende getuigen van de eenheid-in-verscheidenheid van de ongedeelde kerk. Hopelijk gaat dit boek in veel oecumenische leerhuizen gebruikt worden.

Katholiciteit en de vrouw in het ambt

Redactie 15-12-14

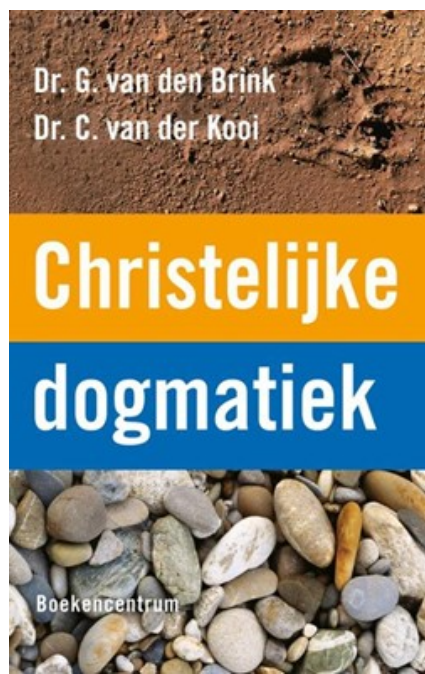
In de Vrijgemaakt-Gereformeerde Kerken wordt momenteel druk overlegd over de vraag of de kerkelijke ambten opengesteld dienen te worden voor vrouwen. Prof. Barend Kamphuis, sinds kort lid van onze stuurgroep, en Marinus de Jong, theologisch student aan de Theologische Universiteit Kampen, hebben zich in de discussie

gemengd met een interessant artikel in het Nederlands Dagblad van 3 oktober j.l. Daarin vragen zij aandacht voor het katholieke aspect van deze zaak, door hun kerk eraan te herinneren dat zij onderdeel is van de kerk van alle tijden en alle plaatsen. En dat het daarom haar plicht is niet op eigen houtje een dergelijke vergaande beslissing te nemen, maar eerst te luisteren naar andere kerken. 'Wij zijn niet alléén christenen. De hele kerk leest de Schrift. De Geest werkt in de kerk over de hele wereld. Dat is het luisteren waard'.

Maar wat, als blijkt dat grote delen van de wereldkerk – veel gereformeerde en evangelisch-charismatische kerken, de gehele rooms-katholieke kerk en alle oosters-orthodoxe kerken - geen vrouw in een regeer- of leerambt kennen? Moet dan de Vrijgemaakt-Gereformeerde Kerk zich daarbij neerleggen? 'Geenzins', zeggen de auteurs, 'want de ene katholieke kerk sluit pluraliteit niet uit en culturele diversiteit in verschillende tijden en plaatsen kan pluraliteit rechtvaardigen'. Zij zijn dus niet tegen de vrouw in het ambt, maar ze vragen hun kerk bij het nemen van een beslissing *alle* factoren mee te wegen – ook de vaak vergeten factor van de katholiciteit. Dezelfde vraag kan gesteld worden aan de Protestantse Kerk in Nederland, als zij overweegt aan niet-geordineerde ambtsdragers sacramentsbevoegdheid te verlenen. Ook die vraag raakt de katholiciteit van de kerk.

Nationale Synode

Redactie 15-12-14

Wie denkt dat het thema katholiciteit alleen maar aan de orde komt in 'katholiserende' kringen vergist zich: ook in degelijke protestantse kringen wordt de laatste tijd steeds vaker aandacht gevraagd voor het katholiek karakter van de kerk. Zo zei prof. Gijsbert van den Brink in zijn toespraak op de Nationale Synode, gehouden op 25 en 26 oktober j.l., dat hij en zijn collega Kees van der Kooi in hun vorig jaar verschenen *Christelijke Dogmatiek* bewust niet hebben ingezet bij de de

gereformeerde geloofstraditie, maar bij de algemeen christelijke, zoals die haar neerslag gevonden heeft in de trinitarisch-oecumenische belijdenis van NiceaConstantinopel. Verder herinnerde hij eraan dat het juist in onze postmoderne cultuur belangrijk is op te komen voor de kerk als instituut en in het verlengde daarvan voor concrete zichtbare eenheid - een typisch gereformeerd-katholieke stelling.

Minstens even katholiek was wat prof. Kees van der Kooi zei, toen hij zijn in zijn slottoespraak nadrukkelijk stelde dat de reformatie bedoeld was als een noodmaatregel. Op de synode van Dordrecht (1618-1619) had men daar nog weet van, maar dat besef raakte allengs op de achtergrond en vergeten. Deze Dordtse 'synode' geeft er echter blijk van dat de tijd van de institutionele verkokering voorbij is. Verder zei hij Van der Kooi dat de zwakste plek van de protestantse leer de ecclesiologie is, de leer van de kerk. 'Als ik zie hoe gemakkelijk sommige evangelische christenen met het instituut kerk omgaan, dan heeft dat meer te maken met modern of postmodern individualisme dan met wat de Schrift ons leert.' En wat het ambt betreft: 'Wanneer ik zie hoe goed bedoeld het instrument van de kerkvisitatie is, maar hoe onmachtig het tegelijkertijd is, dan wenst men zich een goede bisschop'. Kortom, de katholieke geluiden waren niet van de lucht, daar in die monumentale Grote Kerk van Dordrecht, waar meer dan 800 orthodoxe protestanten aanwezig waren.

Maria

Redactie 15-12-14

Op de jongste ontmoetingsdag werd naar aanleiding van een passage in *The Church* (par.15) de vraag gesteld of het geen tijd wordt om in de PKN een gedenkdag in te stellen voor Maria, de Moeder des Heren, van wie alle christenen in het Magnificat zingen dat alle geslachten haar zalig zullen prijzen, omdat de

Almachtige grote dingen aan haar gedaan heeft (Lucas 1: 48).

De spreker dacht daarbij in eerste instantie aan het feest van de Annunciatie (25 maart, precies negen maanden voor Kerst - zie op onze website het artikel 'Zeven uitdagingen voor de PKN'). Daar ontstond op de dag zelf geen discussie over, maar voor Het Goede Leven (een uitgave van het Friesch Dagblad) was dit punt voorpaginanieuws.

Prompt kwam er een reactie binnen van ds Herman F. de Vries uit Ternaard, die zich al jarenlang inzet om binnen het protestantisme meer aandacht te schenken aan Maria en er ook een boek over schreef: *Maria, een weg tot Christus*, Discovery Books 2004, prijs 8.95 euro. Met dit boek, een verzameling meditaties, wil hij een bijdrage leveren aan het gesprek tussen rooms-katholieken en protestanten. Zijn stelling is dat Maria bij uitstek degene is van wie wij kunnen leren wie Jezus is en hoe wij Hem kunnen

volgen. De Vries stuurde ook een door hemzelf geschreven oecumenisch Ave Maria mee, *Gegroet, Maria*, op een melodie van Chris Fictoor. U kunt het vinden op onze website. De auteur schreef er twee artikelen over in het Digitaal Oecumenisch Theologisch Tijdschrift Perspectief (nr 6, december 2009), te vinden op www.oecumene.nl.

Blijkbaar zit het thema in de lucht, want op 12 en 23 oktober gaf paus Franciscus een vervolgcatechese over Maria, waarin hij sprak over het geloof van Maria en over Maria als beeld en voorbeeld van de kerk. Bij dat laatste noemde de paus drie dingen: Maria als voorbeeld van geloof, van naastenliefde en van eenheid met Christus. Volgens mij was daar niets 'rooms' aan, integendeel, het is een mooi voorbeeld van 'katholiek' denken over Maria. Ik ben het dan ook helemaal eens met Hendro Munsterman, die op 29 oktober j.l. (de dag waarop de vaders van het Tweede Vaticaans Concilie 50 jaar geleden besloten geen apart document te wijden aan Maria, maar haar een plaats te geven binnen de constitutie over de kerk) in het Nederlands Dagblad een zeer informatief artikel schreef over Maria. Daarin roept hij de protestanten op deze omslag in het denken over Maria nu eindelijk eens te erkennen en de oecumenische gevolgen ervan serieus te nemen. Als lichtende voorbeelden verwijst hij naar het boek van Bram van de Beek over de kerk, en naar de Christelijke Dogmatiek van Gijsbert van den Brink en Cees van der Kooi. Het lijkt me toe dat het OFK er goed aan doet in de nabije toekomst een ontmoetingsdag aan dit onderwerp te wijden.

De katholieke Nijhoff en het Pinksterfeest

Redactie 2-6-14

Op 14 mei werd tijdens een symposium aan de VU een opmerkelijk boek gepresenteerd: *Hun God de mijne? Over de God van Gerrit Achterberg, Hendrik Marsman, Martinus Nijhoff en Ida Gerhardt*, geschreven door dr. Martien Brinkman, hoogleraar oecumenische/interculturele theologie. Van de vier daar gehouden inleidingen wil ik er één uitlichten: die van drs Gerda van de Haar, redacteur van het literair tijdschrift *Liter*. Op het spoor gezet door Brinkman legde zij namelijk een buitengewoon boeiend verband tussen de dichter Nijhoff en het thema katholiciteit. Dat is verrassend, omdat Nijhoff – indien al christelijk – meestal als (vrijzinnig) protestant beschouwd wordt, steevast met een verwijzing naar zijn beroemde gedicht *De moeder de vrouw* ('Ik ging naar Bommel om de brug te zien...') en het gegeven dat Nijhoffs moeder heilssoldate was. Van de Haar: 'Het werk van Nijhoff is nogal eens tegen die protestantse achtergrond beschreven, met een psalmenzingende moederfiguur en met een heilssoldate die ook iets met de biografische moeder te maken heeft'.

Maar het is de vraag of die interpretatie klopt. Wie zijn leken spelen analyseert - het kerstspel *De Ster van Bethlehem*, het paasspel *De dag des Heren* en het vooral pinksterspel *Des Heilands tuin* - ontdekt een Nijhoff die de taal spreekt van de vroege kerk, het credo en de vroeg-middeleeuwse hymnen. Van de Haar: 'In het paasspel daalt Christus na zijn kruisdood zegevierend neer in het dodenrijk, om Adam en Eva en alle ouden uit de kluisters van de dood te verlossen. Dat is gewoon de taal van het oude credo: ik geloof in Jezus Christus, gekruisigd, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle'. Maar hier is de hel nog niet vergeestelijkt tot de angsten en de pijnen die Jezus aan het kruis geleden heeft, zoals in het gereformeerde (niet het lutherse!) protestantisme. Verder spelen in het Pinksterspel vroeg-middeleeuwse hymnen een sleutelrol: op cruciale momenten worden door het koor het *Veni creator Spiritus* (Kom, Schepper, Geest) en de sequentie *Veni sancte Spiritus* (Kom, heilige Geest) gezongen. En de vier heidense Sybillen, die aan het slot van het spel hun boeken met voorspellingen aanbieden aan de apostelen, blijken - net als bij de vroegchristelijke apologeten - getuigen van Christus te zijn. Inderdaad, de manier waarop Nijhoff bijbelse en christelijke motieven heeft verwerkt in deze liturgische spelen (maar ook elders in zijn werk) ademt de geest van het vroege christendom. En wat Nijhoffs moeder betreft, 'die was helemaal niet alleen maar die heilssoldate', aldus Van de Haar. Zeker, nadat ze zich in 1902 bekeerd had tot het christendom (voor die tijd voelde ze zich aangetrokken tot de theosofie) was ze lange tijd lid geweest van het Leger des Heils. Maar wat Van de Haar niet wist is dat Johanna Nijhoff - Seijn, toen haar zoon Martinus 24 jaar was, overgegaan is tot het katholicisme, 'waar zij op een even missionaire als diakonale manier gestalte aan gaf als toen toen zij heilssoldaat was.' (...) 'Maar dat was mij allemaal ontgaan, tot ik door Brinkman op het spoor was gezet. Ik ben dan ook protestant, en dit vertellen wij blijkbaar niet aan elkaar door'. Dat Nijhoff de *sensus catholicus* thuis had opgesnoeven blijkt uit het gedicht *Een woord van dank*, opgedragen aan pater Franciscus Josephus Bonaventura Kruitwagen, o.f.m., een huisvriend van zijn ouders die veel samenwerkte met zijn (niet-kerkelijke) vader en ook de uitvaart van zijn moeder geleid had:

Een woord van dank

*O kenner van het Oude Boek,
o volger van het Kruis,
de vrede kwam met uw bezoek
in 't ouderlijke huis.*

*Mijn moeder bood u de avondspijs,
mijn vader vulde uw glas,
en 't was me, of ik in 't Paradijs
of in Bethanië was.*

*Maar de innigste gedachtenis
die ik in mij bewaar
dagtekent van een dodenmis
met u op het altaar.*

*Mijn moeder, tijdens de litanie,
is hemelwaarts gegaan,*

*en mijn vader raakte met de stugge knie
voor het eerst de aarde aan.*

*Aanvaard de dank, getrouwe vriend,
van een gezegend huis.*

*Gij hebt als kandelaar gediend
voor 't licht van Boek en Kruis.*

Van de Haar concludeert: "Hoe dan ook, als het over Nijhoffs 'christendom' gaat, dan moeten wij denken aan een levenshouding en aan religieuze opvattingen die mede getekend zijn door de beseffen van de oude, nog ongedeelde kerk".

Nog even terug naar Nijhoffs Pinksterspel *Des Heilands tuin*. Ooit hebben we dat opgevoerd met een groep leden van 'De jonge kerk'. De tekst nog weer eens doorlezend raakte ik steeds meer overtuigd van het gelijk van Gerda van de Haar. Het spel wemelt van katholieke noties. Niet alleen de beide reeds genoemde hymnen, die de stem van de kerk der eeuwen, symboliseren, en de vier sybillen, symbolen van de universaliteit van het heil, komen we er in tegen, ook alle grote katholieke elementen: de twaalf apostelen en hun wereldwijde opdracht (met Petrus in de hoofdrol!) Maria, het Magnificat, de tien geboden, de zeven Geestesgaven en tenslotte het Onze Vader, waar het spel mee eindigt.

Op weg naar Pinksteren, aansluitend bij het lied waar deze Nieuwsbrief mee begon, eindig ik met misschien wel het meest katholieke fragment uit het Pinksterspel, waarin Maria aan de andere apostelen haar visioen van de kerk vertelt:

*Broeders, hoort toe. Hoort welk een groots visioen ik kreeg
toen uw gezamenlijk gebed ten hemel steeg.*

*Ik zag gebouwd worden een huis zo ruim van wanden
dat het bevatten kon de volken aller landen.*

*Gegrondvest op een rots, hief het zijn dakgewelf
wijd over de aarde heen gelijk de hemel zelf.*

In dit huis, hoorde ik, werd gesproken en gezongen.

Maar zie, hoewel men sprak en zong in vele tongen,

Het was of uit één mond de bede werd herhaald

die mij reeds boven de ingang tegen had gestraald:

o Lam Gods, gij die zonde wegneemt, geef ons vrede.

Oosterhuis, De Korte en Augustinus

Redactie 2-6-14

In het *Nederlands Dagblad* van 18 januari stond een column van mgr Gerard de Korte, getiteld *Lichaam van Christus*. Het ging over een TV-gesprek tussen Antoine Bodar en Huub Oosterhuis.

Volgens laatstgenoemde is er momenteel in de rooms-katholieke kerk sprake van een overaccentuering van de eucharistie, de sacramentele gemeenschap met Christus, ten koste van de even katholieke waarheid dat de christelijke gemeenschap geroepen is zelf lichaam van Christus te zijn. De suggestie daarbij is dat conservatieven de eerste visie aanhangen en progressieven de tweede. De Korte schrijft daarover: 'Waarom worden het eucharistisch brood als lichaam van Christus en de kerk als lichaam van Christus zo tegen elkaar uitgespeeld? Het is toch een oudchristelijk gegeven dat de gelovige door het ontvangen van de communie als lichaam van Christus zelf wordt opgebouwd tot ledemaat binnen het lichaam van de Heer.

In dit opzicht gaat het niet om een tegenstelling, maar om een gelaagde werkelijkheid. Met de woorden van Augustinus: 'Ontvang wat je bent en word wat je ontvangt'. Dit is precies waar het Oecumenisch Forum voor Katholiceit voor staat: die twee benaderingen bij elkaar houden. Dat is katholiek! Ik nodig mgr De Korte, die onze gast was bij de presentatie van het Katholiek Appel, uit lid te worden van het OFK en het Katholiek Appel te ondertekenen. Die uitnodiging geldt trouwens evengoed Huub Oosterhuis. Augustinus zou zich over hun lidmaatschap verheugen!

Brief van Plaisier aan de bisschoppen

Redactie 2-6-14

De scriba van de Protestantse Kerk in Nederland, dr. Arjan Plaisier, heeft in april als onderdeel van een bezinningsproces aangaande het ambt zeven brieven over het ambt geschreven, onder meer aan de predikanten, de ouderlingen en de diakenen. Bijzonder is dat de zesde brief gericht is aan de Nederlandse (rooms-katholieke) bisschoppen.

Daarmee doet Plaisier een oprechte poging om de steeds weer stagnerende discussie over het ambt, het eigenlijke knelpunt in de oecumene, open te breken. Hij begint met vragen te stellen aan zijn eigen traditie: hebben protestanten niet de neiging om een tegenstelling te zien tussen gezag en vrijheid? Staat in de protestantse ambtstraditie het collegiale aspect van het ambt het persoonlijke niet in de weg? En is er onder protestanten niet te weinig besef van het ambt als drager van eenheid? Terechte en zeer herkenbare vragen.

Hij stelt echter ook kritische vragen aan de (rk) bisschoppen: of in hun ambtspraktijk wel voldoende doorzichtig wordt dat het ambt ten diepste dienst aan Christus is en of het collegiale karakter van hun ambt wel voldoende accent krijgt. De derde vraag, de

meest spannende, betreft het ambt als teken van verbinding met de katholieke kerk, het katholiek gehalte van het ambt dus. Opmerkelijk is dat de auteur dan ineens in de wij-vorm gaat spreken: 'wij' (bedoeld is: protestanten, J.K.) 'zijn als kerken op dit moment niet ten volle katholiek (nota bene, JK). Juist daarom willen we onze ambten verstaan als open handen naar de gehele christenheid. In het bijzonder naar u, met wie we een gezamenlijke geschiedenis hebben van 1500 jaar. Kunnen wij elkaars ambten erkennen als deze open handen, als diensten die God gebruikt in de apostolische missie, ook zonder elkaars ambtsvisie ten volle te delen?' De brief besluit met de opmerking dat we in onze post-christelijke wereld niet meer gescheiden kunnen optrekken. We zijn terug bij af, d.w.z. terug bij de zending van de apostelen, terug bij elkaar. 'Dat stelt ons protestanten voor de vraag of wij uw bisschoppen (en de paus) als apostolische getuigen zien. Aan u de vraag of u zo onze dominees kunt erkennen. Onder andere daarover voeren we graag het gesprek met u'.

De brief getuigt van zelfkritiek en oecumenische openheid. Maar of de bisschoppen er positief op zullen reageren? De (rk) theoloog Hendro Munsterman heeft er in het *Nederlands Dagblad* van 23 april op gewezen, dat de erkenning waar Plaisier om vraagt nauwelijks problemen zal oproepen. Natuurlijk zullen de bisschoppen de bijzondere diensten die de protestantsen aan hun ambtsdragers toekennen als door God gebruikte diensten erkennen. Maar 'dat betekent nog geen erkenning van het protestantse ambt als kerkelijk ambt in de katholieke (bedoeld is: rooms-katholieke, J.K.) zin van het woord. Een waarachtige erkenning zou betekenen dat onze verschillende ambtstheologieën niet meer kerkscheidend zijn'. Om zover te komen moet er overeenstemming zijn over een aantal lastige vragen: behoort het drievoudig ambt van bisschop, presbyter en diaken tot de wezenskenmerken van de kerk van Christus? Kunnen protestanten een vorm van bisschopsambt aanvaarden en zo ja, onder welke voorwaarden? En zou zo'n bisschopsambt voor de RK-kerk aanvaardbaar zijn?

Kortom, aldus Munsterman, Plaisier vraagt om een erkenning die eigenlijk geen erkenning is. Ik voeg daar aan toe: willen protestanten en rooms-katholieken ooit zo ver komen dat ze elkaars ambten erkennen, dan zullen ze beiden eerst *katholiek* moeten worden en samen op zoek moeten gaan naar een drievoudig ambt dat voor beiden aanvaardbaar is. Zou het een idee zijn om daarvoor eens naar de oud-katholieke ambtsopvatting te kijken? Die is geënt op de vroeg-christelijke traditie en vormt een synthese van de goede dingen van Rome en de goede dingen van de Reformatie. Een dialoog tussen Rome, de Reformatie en de Oud-katholieken over het ambt zou de oecumene wel eens een heel eind verder kunnen helpen!

Internet, de kerk en haar katholiciteit

Redactie 16-12-13

'De kerk is van alle tijden en alle plaatsen. De kerk wil zijn daar waar de mensen zijn, vandaar deze PKN-internetkerk', aldus scriba Arjan Plaisier bij de start (of moet ik

schrijven: de stichting?) van Mijnkerk.nl op dinsdag 15 oktober j.l. in de EO-kapel te Hilversum. Het was fascinerend om te zien hoe ds Fred Omlé verbonden werd aan... ja, waaraan eigenlijk?

Het leek verdacht veel op wat het Dienstboek van de PKN noemt een verbintenis: de internetdominee kreeg een witte stola omgehangen voorzien van de logo's van Twitter en Facebook, hij ontving de zegen van Sint Patrick, er werd uit de Bijbel gelezen (Psalm 23), er was een videopreek van drie minuten, er klonk gezang ('Hier ben ik veilig, hier ben ik sterk, hier ben ik heilig, dit is mijn kerk') en er werd gebeden (ingezameld via Twitter).

Er zijn genoeg vragen te stellen bij de liturgische vormgeving van de start van de eerste digitale pionierskerk in Nederland, maar ik denk dat Plaisier in zijn toespraakje terecht een verbinding legde tussen de katholiciteit van de kerk ('de kerk is van alle tijden en alle plaatsen') en het internet. Voor een kerk die belijdt katholiek te zijn kan een digitale kerk een uitdaging zijn om mensen wereldwijd met elkaar te verbinden. Of, om het te zeggen met de woorden van paus Franciscus in een toespraak over 'Christus verkondigen in het digitale tijdperk': 'Het internet moet gebruikt worden om vaak gekwetste of verloren reële mensen te ontmoeten en hen echte redenen voor hoop aan te bieden.' Prachtig, het internet als pastoraal en diaconaal instrument. Maar mijn vraag is wel: vormen de mensen die men bereiken wil een gemeente? 'Het twitteraccount moet zorgen voor rechtstreeks contact met de doelgroep', las ik. Dat lijkt me goed mogelijk als het gaat om het inzamelen van gebedsintenties, maar kan een door middel van een twitteraccount gevormde (anonieme) groep volgers ooit een gemeente worden? Wezenlijk voor een christelijke gemeente is toch dat mensen samenkomen op één en dezelfde plek (*epi to auto*, Hand. 2:1), samen zingen en bidden, elkaar de hand reiken en wederzijds de vrede van Christus toezeggen, elkaar in de ogen kijken bij het doorgeven van het brood uit de hemel en de wijn van het Koninkrijk? 'De verkondiging van het evangelie vereist authentiek menselijke relaties en voert langs het pad van persoonlijke ontmoeting met de Heer', aldus nog een keer paus Franciscus. 'Daarom is internet niet genoeg, is de technologie niet genoeg'. Nu kun je natuurlijk hetzelfde zeggen van een ouderwetse radio- of TV kerkdienst. Dus het is niet eerlijk om daar nu ineens mee aan te komen als het gaat over de internetkerk. Maar wel denk ik dat we ons in het digitale tijdperk opnieuw moeten bezinnen op de vraag naar de aard van de christelijke gemeenschap (*koinonia*). In het Katholiek Appel staat dat deze gemeenschap allereerst gestalte krijgt in de viering van de eucharistie. Ik hoop dat Omlé met zijn volgers geen avondmaal gaat vieren, zoals sommige sommige Amerikaanse virtuele kerken doen. Want een virtuele eucharistieviering is in tegenspraak met zichzelf. Ik heb bewondering voor de poging van de PKN om met het evangelie de virtuele wereld in te gaan. Daar liggen grote kansen en mogelijkheden. Maar laten we wat daar gebeurt geen 'kerk' noemen – tenzij we het oude protestantse dogma van de onzichtbare kerk weer van stal halen. Want in feite is de digitale kerk daar een moderne vertaling van.

Gereformeerde katholiciteit

Redactie 16-12-13

In feite gaat het in het bovenstaande over gereformeerde katholiciteit: het besef dat de gereformeerde traditie 'slechts een moment is in de traditie van de Catholica' (Van Ruler) en dat je als gereformeerd c.q. hervormd christen dus altijd de ene heilige katholieke en apostolische Kerk van Christus in het oog (en in het hart!) behoort te houden. Dat besef proefde ik heel sterk in het onlangs verschenen boek *Verscheurd verlangen. De uitblijvende eenheid van de gereformeerde gezindte*, onder redactie van drs I.A. Kole (Labarum Academic 2013), verschenen ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het Contact Orgaan van de Gereformeerde Gezindte (COGG). Daarin reageren vier auteurs uit respectievelijk de Gereformeerde Gemeente, de Christelijk Gereformeerde Kerk, de

Vrijgemaakt Gereformeerde Kerk en de PKN op een lezing van de hervormde Ds G. Boer, gehouden op de eerste conferentie van het GOGG in 1964. Daarin klinken uiteraard klassiek-gereformeerde geluiden door, zoals de nadruk op de prediking en de belijdenis, maar ook voluit katholieke geluiden, zoals de volgende markante zin:

'De kerk van de reformatie is waarlijk met de kerk van alle eeuwen verbonden. Zij zingt in de Twaalf Artikelen het loflied van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Daarin heeft zij haar katholieke karakter bewaard. Zij wist zich gesteld op de lengtes van de gang van Christus door de eeuwen; zij wist ook van de breedte van Christus' werk op alle plaatsen' (88). Ook Boer hekelt de verdeeldheid van de gereformeerde gezindte, maar door vernieuwde studie van wat het Nieuwe Testament zegt over de kerk hebben we geleerd 'dat er niet drie of meer christelijke gemeenten op één plaats kunnen zijn'(108) en gaan we begrijpen 'dat de gereformeerde gezindheid een uiting is van en soms een pleister op ons slechte kerkelijke geweten' (104). En verderop zegt hij dat de gereformeerde opvatting van de kerk als vóór alles een *geestelijke* gestalte geen alibi mag zijn om van de bijbelse eenheid van de zichtbare kerk af te komen: 'De eenheid in Christus dient een zichtbare gestalte aan te nemen in de eenheid van de gemeente van nu' (112). Maar wat moeten we dan doen? Niet allereerst organisatorisch aan de gang gaan, maar schuld belijden, 'dat wij Gods gemeente op aarde zo toegetakeld hebben' (105), om vervolgens biddend en vastend (115) te zoeken naar de wil van God voor zijn kerk.

Over bidden en vasten gesproken, op de synode van de Gereformeerde Gemeente werd tijdens de bespreking van een rapport over de secularisatie voorgesteld een boetedag te houden 'in verband met de nood der tijden' en dan van die boetedag ook een vastendag te maken, in lijn met wat in het verleden, zoals tijdens de Nadere Reformatie, gebruikelijk was (Reformatorisch Dagblad, 11 oktober 2013). Bidden en vasten als uitdrukking van totale geestelijke en lichamelijke concentratie op God in een benarde situatie (zie Mat.17:21) - deze oerbijbelse praktijk is blijkbaar niet alleen in

de rooms-katholieke traditie bewaard gebleven, maar ook in de meest gereformeerde hoek van de reformatie! En bij evangelische christenen. Enige tijd geleden hebben Syrische christenen hun medechristenen opgeroepen tot een dag van gebed en vasten voor Syrië. Het waren - beschamend genoeg - hoofzakelijk evangelische christenen die daar gehoor aan gaven. Zou het een idee zijn de Raad van Kerken te vragen een bid-en vastendag voor Syrië uit te roepen en alle christenen in Nederland te vragen daaraan mee te doen? Volgens mij heeft dat alles met katholiciteit te maken!

500 jaar Reformatie, Trente en verder: van conflict naar communio

Redactie 3-6-13

Het zal inmiddels al wel bekend zijn: de Lutherse Wereldfederatie en de Rooms-Katholieke Kerk gaan in 2017, 500 jaar nadat Luther zijn 95 stellingen aansloeg, samen de Reformatie herdenken. In een verklaring, getiteld *Van conflict tot gemeenschap*, stelt een gezamenlijke luthers-rooms-katholieke commissie dat beide kerken eerlijk schuld moeten belijden voor het verbreken van de eenheid van de kerk. Het document bestaat uit drie delen. In het eerste deel wordt dankbaarheid uitgesproken over de oecumenische vooruitgang die in de voorbije vijftig jaar werd gemaakt. We hebben ontdekt dat wat ons bindt meer is dan wat ons scheidt.

Het conflictmodel van de zestiende eeuw is achterhaald. Het tweede deel gaat over de ontgoocheling over wat er de afgelopen vijfhonderd jaar fout is gegaan. Van rooms-katholieke zijde wordt erkend dat de toenmalige kerkleiding in Luthers optreden alleen maar een aantasting van de kerk en het gezag van de paus zag, waartegen ten strijde moest worden getrokken.

Luthers diepere motieven werden niet verstaan. Erkend wordt nu dat Luther niet uit was op een breuk, maar dat hij de kerk wilde hervormen en dat hij streed tegen een kerk 'die wellicht niet volledig katholiek was' (let op de formulering!). Anderzijds wordt van lutherse zijde toegegeven dat Luther ook geen heilige was. Denk aan zijn felle

uitspraken over de joden, zijn beschuldiging van de paus als de antichrist en zijn gewelddadige strijd tegen de dopersen. In het slotdeel komen alle hete hangijzers langs: de rechtvaardiging, de eucharistie, het ambt, het gezag van Schrift en de traditie. Aangegeven wordt waarover men men het eens is, waarin men nog verschilt en welke stappen er in de nabije toekomst gezet moeten worden om tot volledige zichtbare eenheid te komen. Deze verklaring betekent een belangrijke stap vooruit in de verhouding tussen Rome en de Reformatie. Een stap die ons er aan herinnert dat we, zoals kardinaal Kurt Koch, de voorzitter van de pauselijke raad voor de bevordering van de eenheid, opmerkte, 1500 jaar geschiedenis gemeenschappelijk hebben en uiteindelijk teruggaan op dezelfde bron: de vroege kerk.

Als de oude tegenstellingen achterhaald zijn, is dan antwoord 80 van de Heidelbergse Catechismus ook achterhaald, waar gezegd wordt dat 'de paapse mis' een 'vervloekte afgoderij' is, omdat Christus daarin opnieuw geofferd wordt? In sommige protestantse kerken, o.a. de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), wordt erover nagedacht om die uitdrukking te herroepen. Eén van de argumenten ervoor is dat hij in de oorspronkelijke tekst van de catechismus niet voor komt. Deze vervloeking is erin gekomen nadat het concilie van Trente (1545-1563) het protestantisme in 126 stellingen als dwaling had aangemerkt en vervloekt. Een ander argument is dat Trente volgens hedendaagse onderzoekers niet bedoelde te zeggen dat Christus in de mis opnieuw geofferd wordt, maar dat zijn offer tegenwoordig wordt gesteld. Waartegen een protestants theoloog als Dr. Wim van Vlastuin, rector van het Hersteld Hervormd Seminarie, in de glossy *Eenheid*, uitgegeven ter gelegenheid van de 450e verjaardag van de Heidelbergse Catechismus, dan weer opmerkt, dat Rome de uitspraken van Trente nooit herroepen heeft. Hij zegt zelfs: 'Met het concilie van Trente is de Rooms-Katholieke kerk een hoek omgegaan. Dingen die voor deze samenkomst nog open lagen zijn daar bewust genegeerd, ontkend of vervloekt' (...). Rome heeft zich daarmee in een heel lastige positie gemanoeuvreed (...). Ze kan er niet meer achter terug en dat snijdt een stuk oecumene, openheid en gespreksmogelijkheid af'. Anderzijds gelooft Van Vlastuin dat er in alle kerken kinderen van God zijn, ook in de Rooms-Katholieke Kerk. Daarom moeten we het contact blijven zoeken. En hij vervolgt: 'Zelf wil ik vóór alles katholiek denken en christen zijn. Ik voel me verbonden met de kerk van alle tijden en plaatsen. Die verbondenheid is er evenwel vanuit de gedachte dat de Reformatie geen afscheiding betekende van de roomse kerk, maar een teruggrijpen op de leer van de vroege kerk'. Aldus de hersteld-hervormde theoloog die zich beroept op de vroege kerk... Maar hoe zit het eigenlijk met het concilie van Trente, dat in het voorgaande een paar keer ter sprake kwam? Blijkbaar hebben rooms-katholieken en protestanten daar een heel verschillend oordeel over. Daarom is het goed dat de Tilburg School of Catholic Theology en de Katholieke Vereniging voor Oecumene op 15 oktober a.s. een studiedag over het concilie van Trente gaan houden onder de titel 'De Katholieke Hervorming en haar uitstraling'. Een keur van sprekers, zowel RK als protestant, zal ingaan op de betekenis van dit belangrijke concilie dat gehouden werd op de grens van de nieuwe tijd. Het zal blijken dat Trente niet alleen Luther veroordeeld heeft, maar ook een groot aantal misbruiken en misbruiken binnen de kerk heeft aangepakt en dus wel degelijk geluisterd heeft naar de oproep van Luther en de zijnen om de kerk te hervormen.

Aandacht voor de vroege kerk

Redactie 3-6-13

Vaak gaat de aandacht voor katholiciteit samen met aandacht voor de vroege kerk. Daar ligt immers de bron van de christelijke geloofstraditie. De kerkvaders dachten nog 'katholiek', omdat ze leefden vóór de grote schisma's van 1054 en 1517 en dus de kerk als gehéél op het oog hadden. Daarom hebben zij groot gezag en het is boeiend om te zien hoe zowel orthodoxen als rooms-katholieken en protestanten de eigen traditie proberen te herleiden tot die van de vroege kerk als legitimatie en inspiratie. Op de in de vorige Nieuwbrief aangekondigde studiedag, georganiseerd door

Tilburg University, werd nog eens uitvoerig uit de doeken gedaan hoe de vroege kerk in verschillende tradities heeft doorgewerkt als inspiratiebron en als richtlijn voor gelovig leven en denken. Eén van de sprekers was dr. Aza Goudriaan, universitair docent kerkgeschiedenis aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

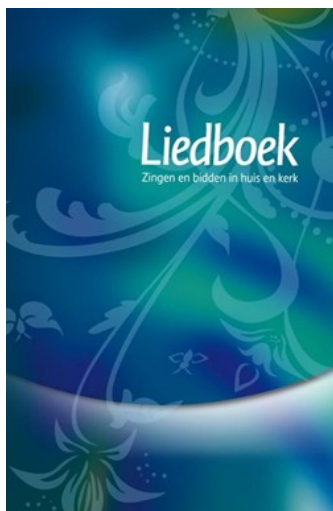
Hij sprak over de betekenis van de kerkvaders voor de theologie vanuit protestants perspectief. Een paar weken eerder had hij al op een studiedag van het Kerkhistorisch Gezelschap een inleiding gehouden over de *Symphonia Catholica*, een dogmatisch handboek van de gereformeerde Baselse theoloog Amandus Polanus a Polansdorf (1607). Dit werk getuigt van een zuiver katholieke geest, omdat het wemelt van citaten van voorreformatische auteurs, met name ook uit de vroege kerk. Polanus wilde daarmee aantonen dat het protestantisme geen nieuwlichterij is, maar teruggaat op de vroege kerk. Uiteindelijk is voor de reformatie de Schrift de norm voor de theologie, maar ze is dat altijd in relatie tot de traditie.

Dat de kerkvaders actueel zijn blijkt ook uit een artikel met de kop 'Terug naar het geloof van de kerkvaders' in het Nederlands Dagblad (12 juni). Daarin legt Patrick Nullens, rector van de Evangelische Theologische Faculteit in Leuven, uit waarom de kerkvaders juist in onze tijd zo populair zijn. Dat heeft te maken met het postmodernistische klimaat waarin we leven: mensen hebben genoeg van de rationalistische benadering van de grote levensvragen, ze willen terug naar de oude bronnen van voor de Verlichting, met name die van de vroege kerk. En Paul van Geest, directeur van het interuniversitair Centrum voor Patristisch Onderzoek, vertelt dat hij regelmatig wordt uitgenodigd door mensen uit het bedrijfsleven om te spreken over zijn boek *Waarachtigheid*, waarin hij schrijft over de actualiteit van de leefregels die Augustinus geeft voor een goed en gelukkig leven. Interessant is ook de opmerking van de vrijgemaakt-gereformeerde promovendus Bart van Egmond, dat achter de populariteit van de kerkvaders een verlangen zit naar de oorspronkelijke eenheid van de christenen. 'Christenen in West-Europa kennen een kerk die verdeeld en versplinterd is geraakt. Bovendien zijn ze een minderheid geworden. Er is sprake van een zoektocht naar eenheid en naar de kern van het christendom'. Kortom,

katholiciteit, vroege kerk en eenheid – het zijn drie items die juist vandaag de dag actueel zijn.

Een katholiek liedboek

Redactie 3-6-13

Onder de titel 'Liedboek – een katholieke bundel' schreef prof. dr. Anton Vernooy, emeritus hoogleraar Liturgische Muziek aan de Katholieke Universiteit Tilburg, in het *Gregoriusblad* een artikel over het pas verschenen *Liedboek – zingen en bidden in huis en kerk*. Hoewel het bedoeld is als een boek voor protestantse kerken, noemt Vernooy het een 'katholieke' bundel, omdat het een doorbraak betekent naar een pluriforme kerk en naar de oecumene. 'Het *Liedboek* is een katholieke bundel. Daarmee wordt vooreerst zijn pluriformiteit bedoeld, zijn variëteit aan teksten, melodieën, genres en vormen. Zien we door die vele bomen het vertrouwde Protestantse bos niet meer? Jawel hoor, alleen staat er vandaag in dat bos een keur aan verschillende boomsoorten met gebladerte, van waaruit vogels van diverse liturgischvocale pluimage fluiten.

Vervolgens is de spiritualiteit van het kerklied voortaan niet meer eenkennig: ook de geest van hedendaagse nieuwe stromingen ademt er in door. Deze draagt er toe bij dat de longen van de 'ene heilige katholieke kerk' gezond blijven. Vernooy noemt het *Liedboek* een Godsgeschenk – zowel aan de kerken van de Reformatie als aan de Romana - zeker gezien de huidige beleidsomstandigheden daar'.

Ook Pieter Endedijk, de coördinator en redactiesecretaris van het hele project, schrijft in het meinumner van *Woord en Dienst* over het katholiek karakter van het nieuwe liedboek. In antwoord op de vraag, hoe de redactie omging met de enorme verschillen in geloofsbeleving tussen de deelnemende kerken schrijft hij: 'Openhartige gesprekken maakten het mogelijk dat men begrip kreeg voor een lied dat men eerder tot een andere geloofsstroming rekende. Eén woord kwam veelvuldig voor: *verbinden*. Lieder kunnen verschillen overbruggen en verschillende tradities verbinden. Men kreeg begrip voor 'het lied van de ander', ging het respecteren en soms waarderen. Zo kreeg 'katholiciteit' binnen de redactionele arbeid gestalte. Een oecumenisch gezichtspunt werd meer en meer zichtbaar: de traditie van de ander kan mij verrijken'.

Voorkom roomse claim op webextensie .catholic - in RD

Hans Kronenburg

Het Vaticaan probeert ten onrechte de absolute rechten te krijgen op de internetextensie ".catholic", stelt dr. H. Kronenburg.

Het rooms-katholieke persbulletin Rorate meldde op 26 december dat het Vaticaan een aanvraag heeft ingediend om in het digitale verkeer de webextensie .catholic exclusief voor de Rooms-Katholieke Kerk te mogen gebruiken.

Een internetextensie is het meest rechtse gedeelte in een internetdomeinnaam, bijvoorbeeld .nl, .com of .catholic. Er bestaat een grote kans dat de aanvraag wordt toegewezen.

De consequentie ervan is dat voortaan de extensie .catholic alleen nog gebruikt mag worden door canoniek (volgens het roomse kerkrecht) erkende organisaties zoals bisdommen, parochies, congregaties en universiteiten.

Kerkvaders

Ik kan hier niet anders dan er een bewuste of onbewuste digitale machtsgreep in zien. Het is weer het oude liedje: een kerk die slechts één tak vormt van de ene heilige katholieke en apostolische kerk, namelijk de rooms-katholieke, eigent zich iets toe wat toekomt aan de kerk van Christus in haar geheel, zoals die beleden wordt in de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel (381).

Anders gezegd: het predicaat katholiek –de eigenschap van de kerk die haar betrokkenheid op het geheel, op alle gelovigen van alle tijden en alle plaatsen benoemt– wordt door het Vaticaan zonder blikken of blozen geïnterpreteerd als rooms-katholiek.

Wie op de website van de organisatie die de domeinnamen toewijst, de Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN), de aanvraag van het Vaticaan analyseert, komt daar een complete theologische argumentatie tegen. „De term katholiek wordt universeel en consequent gebruikt als aanduiding van de universele kerk, die geleid wordt door de paus als de hoogste pontifex, en de daarmee verbonden instituten en personen.”

Men beroept zich voor deze interpretatie op vroegchristelijke kerkvaders als Ignatius van Antiochië (ca 110 na Chr.), Clemens van Alexandrië (derde eeuw) en Cyrillus van Jeruzalem (vierde eeuw). Dat is echter ten onrechte. Genoemde kerkvaders legden nog geen verband tussen de naam katholiek en de paus van Rome.

Volgens mgr. Paul Tighe, secretaris van de Pauselijke Raad voor Sociale Communicatie, geeft de claim van het Vaticaan aan „hoe belangrijk de digitale ruimte is voor de merk. Controle over het domein katholiek is een manier om de katholieke aanwezigheid op het web te authenticeren.”

Bezwaren

Gelukkig is de ICANN verplicht op zijn website gelegenheid te bieden voor het indienen van bezwaren tegen bepaalde aanvragen. Helaas zijn er tot nu toe tegen de

aanvraag van het Vaticaan slechts dertien bezwaren ingediend. Dat is onder andere gedaan vanuit de Kerk van Engeland, die stelt aan Rome altijd het exclusieve gebruik van de term katholiek te hebben ontzegd.

Opvallend is ook dat de Commissie voor Communicatie en Informatietechnologie van Saudi-Arabië bezwaar heeft gemaakt tegen de aanvraag van het Vaticaan – en wel op grond van argumenten waar ik als christen een heel eind in kan meegaan. Ik noem drie van de argumenten.

Ten eerste claimt hier één kerk de naam katholiek, terwijl ook andere christelijke kerken, zoals de oosters orthodoxe, de oudkatholieke en de protestantse kerken, er aanspraak op maken katholiek te zijn. Zo verstaat de Protestantse Kerk in Nederland zichzelf overeenkomstig haar belijden als „gestalte van de ene heilige, katholieke en apostolische kerk” (Kerkorde artikel 1, lid 1).

Ten tweede gaat het oecumenisch gezien niet aan om één kerk de controle te geven over de naam katholiek, zonder dat die kerk daartoe door de andere kerken is gelegitimeerd.

Ten derde zijn er vragen te stellen bij het katholiek gehalte van de Rooms-Katholieke Kerk: een kerk die alleen zichzelf als zuiver katholiek beschouwt en andere kerken het predicaat katholiek ontzegt is niet katholiek maar sektarisch, ondanks haar universele claims. Hopelijk beseft de ICANN dat een eventuele toewijzing van de aanvraag van het Vaticaan vergaande oecumenische gevolgen heeft.

Geen antipapisme

Ik stel er prijs op om te benadrukken dat mijn reactie niet voortkomt uit protestants antipapisme. Ook de Rooms-Katholieke Kerk is onderdeel van de ene kerk van Christus. Waar het mij om gaat is dat geen enkele kerk de naam katholiek, die toekomt aan de kerk van Christus in haar geheel, voor zichzelf mag opeisen.

Daarom, Raad van Kerken, Wereldraad van Kerken, kerken en christenen die zich katholiek noemen: kom in actie en protesteer tegen deze digitale machtsgreep van het Vaticaan! Op de website www.forumkatholiciteit.nl vindt u een link die u verder helpt.

De auteur is hervormd emeritus predikant en een van de initiatiefnemers van het Oecumenisch Forum voor Katholiciteit.

[Reformatorsch Dagblad, 07-01-2013](#)

Wereld sektarisch, kerk katholiek - in ND

Arjan Plaisier 8-11-12

Wij maken er zomaar iets lokaals en iets plats van, maar de kerk is iets van overal, altijd en allen,

aldus Arjan Plaisier bij de presentatie van een appel van protestantse en oud-katholieke theologen.

Oecumene is niet een of ander leuk speeltje van mensen, maar heeft met de hand van God te maken.

Die hand zal blijven werken. Ik ben niet zo pessimistisch over de oecumene. Er zal ook in deze eeuw aan ons kerkelijk leven geschud worden.

Ineens blijken dan de muren niet veel meer te betekenen en waait de Geest met kracht door de gewelven. Veel kerkelijke cultuur blijkt vandaag de dag ineens gedateerd en heeft dan ook zijn tijd gehad, ook als die nog krampachtig in stand wordt gehouden.

eenheid

Het katholieke, het algemene, de eenheid heeft met God zelf te maken zoals Hij in Jezus Christus is verschenen. Het is de daad van God 'om alles in de hemel en op de aarde onder één hoofd bijeen te brengen, onder Christus' (Efeziërs 1:10). Onder dit hoofd is eenheid de eenheid van de liefde, genade en vrede van God.

Het Oecumisch Katholiek Appel is een terecht appel om in deze eenheid te blijven, en daar steeds naar terug te keren. Daarbij helpen de woorden altijd, overal en allen. Er is immers gevaar om sektarisch te worden. De wereld is sektarisch, de kerk is katholiek. De wereld kan niet anders dan sektarisch zijn, hoe universeel er ook gedacht wordt en hoe globalistisch er ook gehandeld wordt.

fundament

Het echte fundament van de eenheid ontbreekt. Het is hooguit broddelwerk, pappen en nathouden, en dat is dan nog maar het beste ook. Vaak wordt de hand overspeeld en krijgen we uitstulpingen van eenheidsrijken of ideologieën; maar dat is geen eenheid, dat is terreur.

De enige eenheid die houdt, is er een die ons wordt geschonken, die een vrije gave van God is. Het is de eenheid van de liefde, gebaseerd op het offer van de liefde en de overgave. Het is de Geest van Christus die bij machte is om wat uit elkaar valt, bijeen te brengen in een vrede die geen product is van menselijk werk, maar gave van God.

overal

Kerk is daar waar Christus doorwerkt met zijn Geest en waar mensen zich door deze Geest laten inpalmen. Christus is niet een idee, Hij is een daad van God, een offergave, de gekruisigde en opgestane Heer. Kerk is waar de liefde van Christus doorwerkt. Dat gebeurt door de verkondiging en de daaraan verbonden sacramenten. Daar hoort nu de trits Schrift, belijdenis en ambt bij. Zonder deze drie houden we een idee over waar we zelf mee aan de haal gaan. De eenheid van Christus is ons allen vreemd.

De woorden overal, altijd en allen helpen om het blijven in Christus te benoemen en te beleven. Christus is geen lokale legende. Wie over Hem spreekt, zal groot moeten leren denken. God heeft Christus bestemd voor de hele wereld. De kerk is ook

verspreid over de hele wereld. Ze is lokaal, zeker, maar vanwege haar verbondenheid met Christus is ze verbonden met het wereldwijde lichaam van Christus. Als God alles onder één Hoofd bijeenbrengt, kunnen de leden niet net doen alsof zij lokaal het lichaam zijn.

21e eeuw

Christus valt niet op te eisen door één kerkgenootschap. Ik vind dat de Protestantse Kerk als 'gestalte van de ene heilige apostolische en katholieke of algemene christelijke kerk' krachtens haar eigen kerkorde niet anders kan dan zich openstellen voor andere kerken en christenen.

Wat ons betreft zitten we morgen om de tafel met de kerken die als afsplitsingen van de voorlopers van de Protestantse Kerk kunnen worden beschouwd, om tot kerkelijke eenheid te komen. Ik hoop dat de Protestantse Kerk in haar huidige vorm niet heel ver de 21e eeuw in zal komen. Waar bewegingen ontstaan die het onderlinge geloofsgesprek willen bevorderen, willen we hier actief aan bijdragen.

altijd

Altijd ziet op traditie, op de continuïteit met het apostolische getuigenis. We mogen geloven dat God de kerk niet heeft losgelaten in de eeuwen na de opstanding van Christus en de uitstorting van de Heilige Geest. In de kerk komen we in een hoge ruimte van de eeuwen. De kerk is echt democratisch, want daar spreekt het voorgeslacht mee. Ook daarom is de kerk nooit helemaal van de eigen tijd. Gelukkig maar, want als je als mens alleen maar met je eigen tijd getrouwd bent, ben je morgen de weduwe ervan. We zullen nog hard een instituut nodig hebben waarin de adem van de eeuwen voelbaar is.

Altijd heeft te maken met de inhoud van het geloof en de wijze van leven. Duur alleen is geen argument en traditie evenmin. Een groot accent op apostolische opvolging zoekt de continuïteit te veel in het menselijk handgebaar. God kan zo nodig uit stenen christenen maken. Er is soms hogere continuïteit.

takken

Dat mag echter geen reden zijn om maar te breken en het mag al helemaal geen reden zijn om te menen dat God oude takken heeft weggebroken om nieuwe takken in te planten. En ook al worden er oude takken afgebroken, niet de tak draagt de boom, maar de boom de tak. En daarom dient het protestantisme zich te verantwoorden, en kan in concreto geen protestantse kerk zijn zonder het gesprek met Rome. Dat kan op basis van vijftien eeuwen gedeelde kerkgeschiedenis.

Momenteel beleven we niet altijd gelukkige tijden met elkaar; een gedeelde avondmaalsviering zit er nu niet in. Maar hoe zit het eigenlijk met onze avondmaalsviering? Hoe serieus hebben we de gemeenschappelijke vieringen eigenlijk zelf genomen, en hoeveel drang zat erachter om werkelijk tot eenheid te komen?

allergie

En buiten dat: onze Protestantse Kerk zal zich door Rome de vraag moeten laten stellen in hoeverre we niet schrijnend de persoonlijke gezagsdrager missen en een raar soort allergie voor gezag hebben ontwikkeld. Hoe zit het dan met het gezag van Christus? Valt dat samen met dat van ons geweten of met de lokale kerkenraad? Dat is wel erg smal.

In hoeverre zijn we niet plat protestants met onze leer- en strijdgesprekken, waar op een dag alle mystieke diepte uit is verdwenen. Plat in onze moraal, die nergens meer iets dwars en onaangepast heeft. Plat in onze manier waarop wij met het avondmaal omgaan, als was het een clubmaaltijd waarin we onze gemeenschapszin vieren. Plat soms in onze leer, waardoor we de heilige huiver voor het mysterie van de drie-ene God zijn kwijtgeraakt.

allen

Ten slotte het allen. Allen wil zeggen: kerk voor allen. Richt de kerk zich tot allen in het besef dat Christus het hoofd is van het al? De kerk kan ook sektarisch worden als ze mentaliteitskerk wordt. Als ze zich terugtrekt in eigen kring. Als ze de Areopagus mijdt. Als ze zich vereenzelvigd met een cultuur die dan weleens die van gisteren kan zijn.

De Protestantse Kerk als de kerk moet het 'allen' weer leren. Dat is wat anders dan allemansvriendje. Dat is zeker wat anders dan 'worden zoals allen'. Dat is ook wat anders dan de kerk als eigen gestalte niet serieus nemen. Het allen is het weten dat je kerk bent voor allen, omdat Christus midden in de wereld gestorven is, en niet ergens achter een kerkelijk voorhangsel.

opdracht

Daarin hebben we elkaar als kerken en christenen nodig. Dat is een opdracht die alleen in gezamenlijkheid aangegaan kan worden. Juist hier liggen oecumenisch gezien de grootste uitdaging en de grootste kansen. Onze verdeeldheid heeft ons ook in eigen zuilen en later in eigen hokken gedreven. Katholiek is missionair, dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, maar wat mij betreft is er geen enkele oecumenische agenda zonder dit perspectief.

Dit artikel is een ingekorte versie van de lezing, gehouden bij de start van het Oecumenisch Forum voor de Katholiciteit, zaterdag in Utrecht.

Auteur: Arjan Plaisier - Scriba Protestantse Kerk